

Tanácskozott a rabbikar és a Mazsihisz vezetése

A megbeszélésen a Szövetség székházában dr. Frölich Róbert országos főrabbi, dr. Róna Tamás, a Rabbitestület vezetője és a teljes rabbikar mellett prof. dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke, Mester Tamás, a

BZSH elnöke és a Mazsihisz alelnöke, dr. Nógrádi Péter, a Mazsihisz alelnöke, valamint dr. Kunos Péter, a Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgatója vett részt.

Az egyeztetésen a Mazsihisz elnö-

ke tájékoztatást adott arról, hogy az elmúlt egy évben a világi vezetés, együttműködve a rabbikarral, arra törekedett, hogy a korábbiakhoz képest jelentősen megerősítse a Szövetség vallási jellegét. Ennek érdekében számos intézkedést hozott meg, amelyek azt célozták, hogy a nyugalom és a konstruktív párbeszéd legyen az uralkodó a világi vezetés és a rabbiság között, illetve a rabbiságon belül is. Prof. dr. Grósz Andor pozitívan értékelte az elmúlt egy évben elindult folyamatokat.

A Mazsihisz vezetése emellett jelentős erőfeszítéseket tett azért, hogy a rabbikar Szövetségén belüli és kívüli megbecsültségét és méltó elismerését helyreállítsa.

A megbeszélésen véleményt cseréltek a Mazsihisz vallási jellegű kapcsolatairól és nemzetközi legitimitációja erősítésének lehetőségeiről. A jelenlévők egyetértettek abban, hogy a felekezeti célokat tekintve a találkozó előremutató volt.

Fotó: Ritter Doron

Művelődéstörténeti ékesség

„A balassagyarmati zsidó örökség nagy jelentőségű művelődéstörténeti ékessége városunknak. Amely egyszerre nemzetközi zsidó, ugyanakkor magyar nemzeti kulturális érték – vallja és tényszerűen hirdeti Majdán Béla. Az ELTE- és OR-ZSE-diplomás művelődéstörténész – közel fél évszázados, egyéb más irányú kulturális projektjei mellett – 33 éve a helyi zsidó kulturális örökség közkinccsá tételét végző Kertész István Alapítvány kurátora, kutatója, szakavatott közkinccsá tevője is. Utóbbi

naï nyugszanak. Az átlag közép-európai vidéki zsidó temetőkhöz mérten magasan fölülreprezentált számarányban... A kérdésben említett barbarizmus ezt a virágzó kultúrát pusztította el. A mintegy kétezer gyarmati elhurcolt közül 136-an tértek vissza. Számuk a következő évtizedekben folyamatosan csökkent.

A maroknyivá zsugorodott közösség az 1990-es rendszerváltás utáni évtizedekben – a Kertész István Alapítvány létrejötte nyomán – mindenekelőtt kulturális örökségápolói

Nógrádi Gergely főkantort

tevékenységét jelzik – saját kutatáson alapuló – történeti könyvei, tanulmányai, cikkei... Mint például az OR-ZSE-i (98 oldal terjedelmű) diplomamunkájának megírása, vagy a balassagyarmati „Műemlék zsidó temető” című, magyar-angol nyelvű, reprezentatív kivitelű könyve. Utóbbi hazai és nemzetközi szakmai elismertséget vívott ki magának.

Idén a zsidóság 80 esztendővel ezelőtti elhurcolására és barbár megsemmisítésére emlékezünk. Mit jelent ez városunkban?

Balassagyarmat köztudottan Magyarország egyik legrégebbi zsidó közösségével rendelkező települése. Múltja a XV. századig nyúlik vissza. A XIX. század közepén már a helyi népesség 39,32 százaléka vallotta magát hivatalosan is „izraelita hitű”-nek. A korabeli megyeszékhely a „ferencjózsefi” korszakban dinamikusan gyarapodott. A helyi polgárosodás egyik fő motorját az Európa minden irányából idetelepült zsidóság képezte. 1944-ig itt állt Közép-Európa második legnagyobb ortodox zsinagógája. Jesivája a történelmi Magyarország legjelentősebb vallásbölcséleti tanházai közé tartozott. A magyarországi zsidó sírkertek közül elsőként (1993-ban) országosan védett műemlékké nyilvánított temetőjében az askenázi zsidóság XIX. századi európai rabbinikus körének jelentős személyiségei, roko-

tevékenysége révén vívott ki magának elismertséget... Különösen fontosnak ítélem meg, hogy: az *Ipoly mente települései ifjúságának aktív részvételével már eddig is (2000 óta folyamatosan) „rendhagyó imaházi történelemórák” sorozatai valósultak/valósulnak meg.* Csak részükre, közvetlen stílusban, interaktív módon – tízezres nagyságrendben – kerültek bemutatásra a zsidó nép, a zsidó vallás alapvető jegyei, valamint a zsidóság és a magyarság kapcsolatának pro és kontra fő kérdései.

Ez a több évtizedes vállalt misszió a 80. évforduló emlékének idején tovább folytatódott. Például az idei tanév utolsó három hetében több száz általános és középiskolás helyi és térségi tanuló látogatta meg az Ipoly Menti Zsidó Kiállítótermet. Számos más elvégzett civil, alapítványi feladat és eredmény közül most csak további egyet emelnék ki: az éveken át magas színvonalon zajló és felnőtt tömegek által látogatott előadás-sorozatokat. Melyek keretében országosan, sőt nemzetközileg ismert zsidó és kereszt(y)ény közéleti és vallási személyiségek, tudósok és művészek léptek színpadra a város különböző kulturális intézményeiben (pl. Presser Gábor, Budapest Klezmer Band, Magyar Fesztivál Balett, Gerő András és Oláh János történészek, Gólem Színház, Nógrádi Gergely főkantort, Beer Miklós katolikus püspök, Capella Theresiana kórus).

Köztudottan gyakran tartanak a zsidósághoz kötődő városi kulturális rendezvényeket is. Ezeket miért tartja fontosnak?

Egyebek között azért, mert ezeken a rendezvényeken hívhatjuk fel a figyelmet a magyar és a zsidó kultúra érintkezési pontjaira. Elég csak például a városunkban született Rószavölgyi (Rosenthal) Márkra, a „csárdás”, az „Első Magyar Társastánc” műzenéjének megalkotójára gondolni. De szólhatnánk Kondor (Kohn) Ernőről, a magyar kabaré megalapítójáról, a világhíressé vált „Vén cigány” című és több száz magyar nőta szerzőjéről, a nemzetközi hírv Gábor József operaénekesről, Michel Gyarmathyról, a párizsi „revükirályról”, vagy éppen Balassagyarmat díszpolgáráról: Markó Ivánról, a világhírv balettművészről stb.

Balassagyarmat Város Önkormányzata 1992 óta országosan is példamutató támogatást nyújt a Kertész István Alapítvány kulturális örökségápoló szakmai tevékenységének végzéséhez.

Szilágyi Norbert
(Gyarmati Hírek, másodközlés)

Vandálok

Amszterdamban megrongálták Anne Frank szobrát, a vandálok ezt a feliratot fűjték rá: Gáza. A város polgármestere a nyilvánosság segítségét kéri a tettesek kézre kerítésében. Hollandiai politikusok elítélték a rongálást – írja a Jerusalem Post.

Stijn Nijssen amszterdami képviselő az X-en (volt Twitter) szegyenletesnek nevezte, hogy a palesztin ügyre a holokauszt-élmű megrongálásával próbálták felhívni a figyelmet.

Femke Halsema polgármester arra kéri a Rivierenbuurt negyedben történt vandalizmus esetleges szemtanúit, hogy segítsék a hatóságok munkáját a tettesek kézre kerítésében. Mint fogalmazott: „Ez a fiatal lány, akít a náci 15 éves korában oly brutálisan meggyilkoltak, minden nap emlékeztet minket és a városunkat az emberségre meg a kedvességre a legnehezebb körülmények között is.”

Izsák Andor kitüntetése

A pesti gettóban született, ma a zsidó liturgia és zene nagykövete Európában. Orgonista, zenetudós, karmester. Bár micvó korában már zsinagógában orgonált. 1988-ban Németországba költözött, ott hozta létre az augsburgi zsidó zene európai központját, a hannoveri főiskolán pedig zsidó zenei szakot indított. Felesége Lux Erika zongoraművész. Számos díj birtokosa. Elmennek a világ bármely pontjára, ha a legkisebb esély van arra, hogy a zsidó zenéhez újabb adathoz, kottához, felvételhez juthatnak. A parlamentben Izsák Andort a Magyar Érdemrend lovagkeresztjével tüntették ki.

Balra Izsák Andor

Barcelona, Barcelona...

A Rumbach-zsinagógában közösen szurkolhattunk a futball-EB döntőseinek: a spanyoloknak vagy az angoloknak. A mérkőzés előtt félórával készítettünk gyorsinterjút a nagy Barca-drukker Róna Ivánnal, a Mazsihisz turisztikai igazgatójával, aki természetesen a jellegzetes Barca-kipáját viselte, s aki természetesen hazai, azaz spanyol győzelmet jósolt. Ami be is jött.

– Ma este mennyre verik a spanyolok az angolokat? Öt nullára?

– Nem, annyi nem lesz. De egy 3:1-es spanyol győzelem benne van a legegőben.

– Kik voltak a kedvenc játékosaid ezen a bajnokságon?

– Természetesen a Barcelona focistái, közülük a legkedvesebb Lamine Yamal, aki most töltötte be a 17. évét. De hogy ne csak barcelonait mondjak, nagyon szerettem Nico Williamst, aki 19 éves, és szintén kiválóan teljesített az elmúlt két hétben. A harmadik nagy kedvencem Jesús

Navas, aki már 39 éves, ennek ellenére tökéletes formában volt.

– Mit gondolsz az angolokról?

– Azon túl, hogy nem nekik drukkolok, az angol focit nem szeretem, mert szerintem durva, unalmas és ötleetlen. Angliában azért jó a bajnokság, mert nagy tudású külföldiek játszanak a klubokban.

– Spanyolországban voltál már meccsen?

– Hogyne, az El Clásicóra kijárunk, ha nem is gyakran. De Madridba nem megyünk ilyenkor, csak Barcelonába.

– Tehát láttad Messit élőben játszani?

– Persze, többször is. Láttam a legnagyobbakat, láttam Xabit, Iniestát, Puyolt. Érdekes, hogy a mi Ronaldónkat, a nagy kedvencet nem láttam élőben.

– Miért?

– Talán azért, mert akkor még nem volt olyan nagy divat, hogy 20 euróért repülőre ülsz, kiveszel két éjszakát valahol, és kimész egy meccsre.

Több száz kilométeres zarándokút, 35-40 °C után meccsnézőben a Rumbachban

– Ilyen olcsón meg lehet üszni?

– Ugyan. Egy ilyen meccsre a belépő többé kerül, mint az utazás és a szálloda együttvéve...

Az OR-ZSE rovata

A Mazsihisz pályázatának nyertesei 1.

Reich Judit: Az alija lélektani hatásainak bemutatása Patai József életútján keresztül

2024-ben diplomáztam az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem egyházi/felekezeti szakán. A judaizmus egész életemben meghatározó szerepet játszott, s mivel zsidó intézményekben tanultam, így lehetőségem nyílt a judaizmus számos témáját részletesen megismerni. Mindeközben egyre inkább lenyűgözött a zsidó identitás és kultúra kapcsolata.

Ez tükröződik a dolgozatomban, amely egyúttal Patai József személyének, valamint szellemi örökségének felelevenítésére is törekszik. Mái példaként nemcsak a munkássága, de a zsidó nép védelmében tett erőfeszítései is. Élete során saját műalkotások készítése mellett számos művészt is felfedezett, így közvetetten is hozzájárult a zsidó kultúra terjesztéséhez.

Az alija lélektani hatásainak bemutatása Patai József életútján keresztül című tudományos értekezésben a *Múlt és Jövő* folyóirat megalapítójának sorsát követem végig. Patai életének bizonyos mozzanatait számos ponton megegyeznek a korabeli zsidó fiatalok életútjával, hiszen meghatározó részük vallásos vidéki családban nevelkedett, de tanulmányaik miatt a fővárosba költöztek, majd pedig idővel Palesztinába alijáztak. Patai, aki haszid zsidó családban nőtt fel, eleinte a kulturális, majd később a politikai cionizmus vezéregyéniségévé vált.

A *Múlt és Jövő* megalakulását jellemző körülményeket, továbbá a Palesztinába irányuló alija kihívásait ugyancsak részletezem. Alapítója az életművének is tekinthető folyóiratot végül hosszas mérlegelés után hátrahagyta, hogy a Szentföldön telepedhessen le.

Patai József, aki a kiadványt zsidó tematikájú ismeretterjesztésre, valamint az alijával kapcsolatos információk közvetítésére és a korabeli magyar zsidók alijára való motiválására használta, Magyarországon és a Szentföldön egyaránt hozzájárult a zsidó kultúra terjesztéséhez. Kitűnt a középkori héber szövegek fordításában, valamint számos író és költőt fedezett fel, többek között Avigdor Hameirit, Mordechai Avi-Shault, Schwartz Sándort.

Kutatásom középpontjában Patai József országváltással kapcsolatos kihívásai állnak, különös tekintettel az egzisztenciális hátterére, valamint az életkorára. A pszichológiai elemzéshez Karl Oberg hétlépcsős modelljét használtam fel, melynek segítségével vizsgáltam az egyes szakaszokat, amelyeket Patai József is átélt. Tudományos munkám rámutat arra a sok nehézségre, amelyekkel Patai Józsefnek is szembe kellett néznie az alija során. Annak ellenére is, hogy Palesztina nem volt számára ismeretlen, hiszen élete során már több alkalommal ellátogatott oda, ismerte a héber nyelvet, és több barátja és családtagja is ott telepedett le. Úgy vélem, hogy későbbi mentális problémái és betegsége összefügghetnek a sikeres magyarországi élet elhagyásával.

Kutatásom eredményei hasznosak lehetnek azok számára, akik az alijával kapcsolatos nehézségeket tanulmányozzák olyan személyek esetében, akik az országváltás előtt biztos egzisztenciával rendelkeztek, vala-

A Múlt és Jövő szentföldi útja, az álló sorban szemüveggel Patai József (1935)
Fotó: magántulajdon

mint azok számára is, akiket foglalkoztatnak az alija lélektani hatásai. Emellett minden bizonnyal azok számára is érdekes lehet, akik többet szeretnének megtudni Patai József életútjáról.

Tokai Attila: A szolnoki zsidóság a vézskorszakban

Az ELTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola PhD-hallgatója vagyok. Egyik érdeklődési területem a vidéki zsidóság két világháború közötti mindennapjainak kutatása és a holokausztal kapcsolatos mélyinterjúk gyűjtése. A szolnoki hitközséggel együtt szervezem a helyi Hősök Zsinagógájában a szolnoki és a megyei zsidóság múltját bemutató kiállítást, amely már látogatható (bejelentkezés Berman Dávid elnöknel).

Az első zsidó családok csak 1841-ben költöztek Szolnokra. A zsinagóga 1855-ben épült a Csarnok utcában, udvarán volt az Izraelita Elemi Iskola, a melléképületben a baromfi-vágoda és a mikve. Ehhez szolgáló lakások és egyéb vallási célú helyiségek is társultak. A helyi zsidóság nagy része a neológia irányzatához csatlakozott, de Lippe Vilmos elnök egyedülálló módon elérte, hogy a hitközségen belül az ortodox hívók külön imaegyesületet alakíthattak. Baumhorn Lipót tervei alapján a város által ingyenesen felajánlott telken megkezdődött az új zsinagóga építése, melyet 1899. augusztus 29-én fényes ünnepségek közepette adták át. Kupolája hasonlít az Iparművészeti Múzeumra. Az első világháború csatáiban a szolnoki hitközségből 484 fő vett részt, 34 tisztis rangban. 1932-ben ünnepélyesen felavathatták a Mártírok Templomát, 1935 májusára pedig elkészült az Izraelita Kultúrház is, melyben több száz férőhelyes, kétszintes színházterem,

illetve a hitközség irodája is helyet kapott.

1944. május 1-jén megtették az előkészületeket a zsidók gettóba zárására. A városi gettó számára a Csarnok–Pillangó–Jászkiút utcák által határolt, 12 épületből álló tömböt jelölték ki, a beköltöztetésért a négytagú Zsidó Tanács felelt. A cukorgyári gyűjtőtáborba 1944. június 17-én szállították át az utolsó embert. A kihallgatásokat a Debreceni Rendőrkapitányságról érkezett nyomozók hajtották végre, akik számtalan embert brutálisan összeverték. A Szolnoki Zsidó Tanács feladata lett, hogy meghatározza az egyes emberek elosztását. Az első szerelvényt 1944. június 25-én, a késő esti órákban indították el Budapest-Bécs irányába, Strasshof munkatáborba, akik oda kerültek, így szerencsésen megmenekültek. A második csoport viszont június 28-án Auschwitzba indult, a megsemmisülés felé.

Menczeleszné Lang Julianna (Szolnok, 1936) az egyik túlélő, akinek visszaemlékezését lejegyeztem. Ő az ortodox felekezethez tartozott; édesanyja, Glauber Teréz a Csarnok utcában működött kóser baromfiüzletet. Szülei a gettó területén az ún. Wachs-féle házat választották ki, amely a Pillangó utca 1. szám alatti nagy területen helyezkedett el, mivel a tulajdonos lovas kocsis fuvarozással foglalkozott. Ennivalóról minden családnak önállóan kellett gondoskodnia, de vásárlási céllal csak néhány meghatározott személy hagyhatta el a gettót. Menczeleszné Lang Julianna életének legszörnyűbb időszaka a cukorgyárban töltött idő volt, ahol egy cukorrépmosóba kerültek. Pontosan nem emlékszik, mennyi időt töltött ott, de onnan mindenki az első transzporttal el akart menni. A körülmények Strasshofban megfelelőbbek voltak. Hazaérkezésük Szolnokon találtak egy félig romos házat, a kóser baromfiüzletükben viszont patkányok tanyáztak.

A második túlélő László Lászlóné sz. Weisz Vilma (Kál, 1933), akinek az édesapja több idősebb szolnoki emberrel együtt Gyomán volt munkaszolgálaton. 1944. április 5-től kötelező volt a sárga csillag. Május 17-én kísérték be a gettóba, majd két nap után Szandaszőlőre szállították őket egy tehénistálló feletti padlásra, ahol 150 ember tengődött. Parasztszékere rakták a csomagokat, és végig gyalogolniuk kellett a cukorgyárig. 1944. június 25-én két csoportra osztották a rabokat, ők az első transzporttal Bécsújhelyre kerültek, ahol közülük 60 főt egy uradalmi

Egy magyar orvosnő a nőkért, a gyermekekért, az elesettekért

Azt mindenki tudja, hogy az első magyar orvosnőnek, Hugonnai Vilmának elszánt kitartása révén sikerült Svájcban megszereznie orvosi diplomáját. Orvosi gyógyító tevékenysége mellett egész munkássága során küzdött a nők egyenrangúságáért is. A 20. század elején elérte, hogy a férfisovinizmus ellenére engedélyezzék a nőknek az orvos-, gyógyszerész- és bölcsészképzést a pesti egyetemen is.

Dr. Hauser Emma is az emancipációért való kitartó küzdésének köszönhető, hogy 1909-ben már a pesti orvosi karon szerzett orvostudományi diplomát, és szakmáját gyakorolva tovább folytatta a küzdelmet a nőkért, a gyermekekért, a szociálisan rászorulóknak.

Nőgyógyász szakorvosként, egészségügyi tanárnőként, iskolaorvosként a hölgyekkel szinte serdülőkoruktól kezdve foglalkozott. Segített a gyermekvállalási felvilágosításban, a fiatal anyák életvitelének irányításában. Munkásságának köszönhetően létrejött a védőnői hálózat, melynek feladatait ő maga állította össze, határozta meg a gyermekek nagykorúságáig bezárólag. A felvilágosítás mellett a gondozott családok higiénéjára is odafigyelt. Egészségügyi tanárnőként nyíltan mert beszélni a nemiségről, az ezzel járó fertőzések megelőzéséről. Téziseit tankönyv formájában is közreadta.

1914 és 1916 között a hadikórház sebészeti osztályán dolgozva segített a katonák ellátásában, gyógyításában. 1918 után az ép testben ép lélek filozófiáját követve iskolaorvosi tevékenységet látott el, hogy segítse a fiatalság testi-lelki felépülését a háborús sérülésekből. Látva a nők helyzetét és védelmük fontosságát, szakadatlanul küzdött több magyar orvosnővel együtt a női választójogért.

Az első világháborút követően az Erzsébet Szegénykórházban segítette a szociális támogatásra szorulókat.

A magyar állami alkalmazottak biztosítójánál 1922-től dolgozott, 1931-től főorvosként, miközben az iskolaorvosi teendőiről és az egészségügy oktatásáról sem mondott le.

Ezeket a tevékenységeket csak kiegyensúlyozott családi háttérnek köszönhetően tudta gond nélkül végezni.

Férje, dr. Rónai Mihály író, állatorvos, ugyanilyen elkötelezettje volt szakmájának. Az állategészségügyi, állathigiéniai elvek megalkotása mellett novellákat is írt, melyek egyéb műveivel együtt rendszeresen megjelentek nagyobb folyóiratokban. Az évek során megsüketült, amit ügyesen leplezett, hiszen kitűnően megtanult sajról olvasni, így a munkáját is gond nélkül folytatta tovább.

1945. Lehetett volna ez a felszabadulás éve, a sárga csillag letételének pillanata, ám a náci nyilas erők még megmutatták embertelenségüket: a Liszt Ferenc téren lelőtték több honfitársukkal együtt dr. Hauser Emmát, dr. Rónai Mihályt és kisebbik fiukat, Bálint ügyvédjelöltet.

Emlékezzünk rájuk munkásságuk, az egészség iránti elkötelezettségük, emberségük miatt!

Monori Józsefné, Mária, aki emléküket Rónai Mihály András és Gábor Marianne festőművész hagyatékának gondozásával életben tartja, botlatozóhelyzetet el az Alkotmány utca 21. szám el.

Ha arra járva a lábunk alatt megcsillan a kő, a soá kegyetlenségei mellett jusson eszünkbe az ő munkásságuk is!

Dr. Szalai Klára

intéző vitt magával Oberwaltersdorfból. Ott bent a faluban orosz családok asszonyai főztek számukra is. Hajnalban volt az ébresztő, és vitték őket dolgozni. Szolnokról, Szarvasról, Szeghalomról elhurcolt zsidók voltak ott: néhány idős ember, gyerekek, de főleg asszonyok. A szolnoki Földes Artúr bácsi volt a jupó. Sorban jöttek a mezőgazdasági munkák, főleg kéveszedés.

A következő állomás Bad Vöslau. A munkáltató egy villamossági cég volt, gödröket kellett ásni a villanyoszlopoknak. A reggeli feketekávénak mondott színes víz és kevés kenyér jelentette, a silány ebédet vonattal vitték a munkahelyre. Előfordult, hogy a vonaton kaptak egy-egy szendvicset, sőt találkoztak magyar munkaszolgálatosokkal, akik talán az utolsó konzervjüket adták oda. Egy nem működő textilgyár volt a kijelölt tábor. Már voltak ott más légerekből zsidók, sőt Oberwaltersdorfból az ismerős oroszok is. Az ellátás az addighoz mérten jó volt, a város adott kosztot. Erődítési munkákon dolgoztak, nagy köveket kellett kézzel kézre adni. Az oroszok egyre közeledtek, egyszer csak jött egy – László Lászlóné szavaival – „aranyos kis katona,” vörös csillaggal a sapkáján; az asszonyok összecsozólták, és mutatták neki a sárga csillagot. A fiú a földre dobta,

összetaposta, és azt mondta, hogy „Hitler kaput”. Felszabadultak, 1945. április 4-e volt.

Ágfalvánál jöttek át a határon, kb. április 19-én érték el Budapestet. Az éjszakát Budán, egy mozi páholyában töltötték. A Bethlen téri templomnál adtak nekik enni, meg 200 pengőt és igazolást, hogy a hatóságok segítsék a hazatérést. Ott már hallottak a szörnyűségekről, találkoztak csontsovány emberekkel. László Lászlóné úgy fogalmaz, hogy a Klauzál téren a halott zsidók úgy heverték, mint az összerakott fahasabok. Strafszekereken szállították a sok meghalt embert. És rom és rom és rom mindenütt.

Április 25-én érték Szolnokra. Lakásuk a Madách utcában a légnyomástól összedőlt; a szomszédok amit tudtak, kimentettek. A templomudvarban Homoki Pista cukrász és a régi alkalmazottai főztek ebédet mindenkinek. Működött a Joint amerikai segélyszervezet a Zsidó Kultúrházban (a mai Tisza Mozi épülete), amit átalakították a célnak megfelelően. A tél előtt már ruhát is osztottak. Őstől iskolába jártak. László Lászlóné azzal zárta az interjút, hogy volt jó, volt rossz, de hogy most se legyen nyugalom, arra ő sem számított. „Lesz valaha biztonság, békeség?” – tette fel a kérdést a beszélgetés végén.

A pécsi és baranyai zsidóság elhurcolására emlékeztek

A pécsi hitközség szervezésében valósult meg a „Pécs 1944–2024 Holokauszt Emlékév”. A pécsi, illetve a baranyai zsidóság deportálásának 80. évfordulóján tartott

rabbiról készült tablót, aki negyedszázados pécsi munkássága során jelentős hatást gyakorolt a helyi hitéletre és a közösségre.

A holokauszt során elhunyt zsidó-

A felkért előadók Lengvári István, Novák Attila, Schweitzer Gábor, Vörös István Károly, Frojmovics Kinga, Kovács Éva és Kovács András voltak. Olyan témák kerültek terítékre, mint a pécsi zsidó hallgatók helyzete az Erzsébet Tudományegyetemen a két világháború közötti időszakban, a Pécsi Izraelita Hitközség szerepe és története a zsidótörvények idején, valamint az embermentés és a zsidó ellenállás, illetve a zsidó közösségek helyreállítása Magyarországon 1945 után, és az újjáépítési folyamatok, a közösségi élet újrarendezésének kihívásai.

A Pécsi Zsidó Temetőben a Mártírok Emlékművénel, majd az egykori gettó falán elhelyezett emléktáblánál a Mártírok útja 42. sz. alatt kegyeleti megemlékezést és koszorúzást tartottak, amit gyászistentisztelet követett a zsinagógában.

A rendezvénysorozat záró eseményeként „Az én holokausztom” címmel történetmesélés és moderált beszélgetés várta az érdeklődőket, akik elhurcoltak, azok leszármazottai és más érintettek személyes történeteiket hallgathatták a vészorkorszakról.

Pécs

Fotó: Löffler Péter

megemlékezésen jelen volt dr. Grósz Andor, a Mázsihisz elnöke is. A Baranya Vármegyei Hírpörtál (bama.hu) beszámolója.

Nyolcvan esztendeje, 1944. július elején deportálták a pécsi és baranyai zsidóságot a haláltáborokba, aminek következtében több ezer zsidó polgár vesztette életét embertelen körülmények között.

A Dunántúl folyóirat 1945. őszi statisztikája alapján a holokauszt előtti pécsi zsidóságnak kevesebb mint a 10 százaléka tért vissza, ami azt jelenti, hogy a háborúban a közösség mintegy 90 százaléka elpusztult.

A többnapos, az áldozatok emléke előtt tisztelő program keretében emlékkiállítás nyílt a Múzeum Galériában (Káptalan u. 4.), ahol négy, Pécshez kötődő, Auschwitzban mártírhalált halt festőművész, Károly Ernő, Kellermann Emil, Király Lajos és Roder Judit alkotásait tették láthatóvá.

Ezt követően emléktáblákat avattak a Pécsi Zsidó Hitközség dísztermében. Bemutatták a soát megjárta tagokról, Weisz Zsuzsáról és a Szekeres családról készült emléktáblákat, valamint a dr. Perls Ármin tudós

ság emlékére koszorúkat is elhelyeztek.

„Ezekért sírok én” címmel tudományos konferencia is zajlott a város háza dísztermében, ahol szakértők beszéltek a pécsi zsidóság történetéről.

Mohács: kövek, könnyek, koszorúk

Végig az ABC-n, Abonyitól Schwarczizig betűztük a neveket a Mártírok kertjének márvány emlékfalán, amíg dr. Heindl Péternek, a Pécsi Zsidó Hitközség kántorának fájdalmasan szép énekét hallgattuk. Az évfordulós főhajtatson Schmidt-Kovács Diána, könyvtárunk vezetője emlékeztette a hallgatóságot: 1944-ben ezekben a napokban gyűjtötték össze Mohács zsidóságát, hogy aztán a pécsi vasútállomás érintésével Auschwitzba szállítsák őket. Hatszáz embert, köztük nőket, gyerekeket, öregeket vagonfrottak be. Tizenhárom élték túl a poklot és tértek haza. Orbán Dániel családjának példáján keresztül beszélt arról, sokakat milyen leírhatatlan, feldol-

gozhatatlan veszteség ért a vészorkorszakban. Emlékeznünk kell örökre, hogy áldott legyen az elhunytak emléke – mondta a főhajtat végén, melynek során virágaikat és köveiket helyezték el az emlékmű talapzatán a megjelentek, köztük Cserdi Áron alpolgármester. (Képünkön: Cserdi Áron és Orbán Dániel koszorúznak.)

Mártírokra emlékeztek Kaposváron

A soá 80. évfordulóján is annál a holokauszt-emlékműnél emlékeztek meg a mártírokról, melynek 1947-es felavatása országos jelentőségű esemény volt, hiszen az akkori miniszterelnök, Dinnyés Lajos és a Nemzetgyűlés alelnöke, Kéthly Anna is beszédet mondott. A korabeli sajtóból idézve: „...megindult a város népe az izraelita temető felé. Végláthatatlan sorokban robogtak az autók, kocsik vonultak és gyalogosok. Befutott 600 utasával a kü-

Szita Károly, Kunos Péter, Róna László

lönvont is, úgyhogy már 11 óra előtt több ezer főnyi tömeg fogta körül a temető elején elhelyezett művészi emlékművet.”

Sajnos a megemlékezésen egyre csökkenő a létszám, most már csak mintegy száz-százöt főt vett részt rajta.

Az emlékmű mellett hat gyertya a hatmillió európai, hatszáz ezer magyar és hatezer somogyi zsidó áldozatra emlékeztet bennünket – hangzott el a bevezetőben.

Róna László, a hitközség elnöke hangsúlyozta: sajnos ma már nincs itt senki, aki még emlékezhetne a történetekre. Kaposváron ma már csak három túlélő van, akik viszont egészségi állapotuk miatt nem tudják elhagyni a lakásukat. Szomorú, tette hozzá, hogy a sokat emlegetett számok mellett nem beszélnek a meggyilkolt milliók, százezrek meg nem született gyermekeiről, akik esélyt sem kaptak arra, hogy éljenek. A tragédiát megrázó, személyes sikerek keresztléte idézte fel az elnök.

Szita Károly polgármester azt mondta: Ami 80 évvel ezelőtt megtörtént, példa nélküli eddigi történelmünkben. Nem volt olyan történelmi tapasztalat, amely leírta volna, hogy folyamatos jogfosztások útján miként juthat el egy hatalom arra a szintre, hogy a végén már egy egész népcsoport kiirtását tűzi ki célul. Erre a gonoszra bizony nem volt példa. S hogy aztán azzá lett, az mindannyiunk, az egész emberiség közös tragédiája.

Kunos Péter, a Mázsihisz ügyvezető igazgatója is megemlékezett a soá helybeli áldozatairól. Részletesen felidézte a helyi zsidóság történetét is: 1783-ban II. József letelepedési engedélyt adott számukra, Kaposváron volt hitközség, zsinagóga. Kiemelte: biztos abban, hogy a megmaradt túlélő zsidóság körében nincs egyetlen egy család sem, akinek ne lenne a felmenői között holokauszt-áldozat.

A gyászistentiszteletet Gál Attila rabbi és Giora Sharon (Sándor György) kaposvári születésű főkantor tartották.

Az itt élő zsidók Magyarországot a hazájuknak tekintették, amint erről az első világháborús emlékmű felirata is – „A hazáért” – is tanúskodik. Nos, ez a haza nem védte meg őket a vészorkorszakban! Hajtsunk fejet emlékükhöz!

Dr. Feldmájer Péter beszéde a ceglédi vagonkiállításán

Emlékező gyülekezeti!

Talán itt, Cegléden érthetjük meg igazán, hogyan mérgezte meg egy örült eszme a közgondolkodást.

A főrabbi úr hozta az egyik példázatot. Hozta azt, amikor kicsinyességből, csak azért, hogy valakit bánthassanak, olyan dolgokat szavaztak meg Cegléd közgyűlésén, amelyekkel lényegében kitiltották a zsidó lakosokat a strandról.

Felfoghatatlan, hogyan sikerült rávenni Cegléd polgárait, hogy higgyenek ezekben az örült eszmékben, és még a vészorkorszak beköszönte előtt sokan élharcosai legyenek az erőszakos antiszemitizmusnak.

Az 1920-as évek erőszakhullámának csillapodása után a magyarországi zsidóság túlnyomó része úgy érezhette, hogy biztonságban élhet, a vész, a háború, a forradalmak, az ellenforradalmak vése elment a fejük fölül, de itt, ebben a városban ez nem így történt.

Mint hallottuk, már akkor diszkriminálni akarták a polgártársait, amikor az országos politikában ez még néhány évtizedre visszaszorult.

A 20-as, 30-as években is folyamatosak voltak a zsidók elleni támadások; volt, akit a nyílt utcán támadtak meg, volt, akit leölték, semmi sem akadályozta meg őket, hogy féktelenül terjeszkék az erőszakot, hogy elüldözzék az itt lakó zsidó közösséget.

Rátámadtak egyszerű emberekre, járóelőkire, orvosokra, közjegyzőre. Azt, hogy miként keveredett össze az antiszemitizmus az erület a tolvajtempóval, mi sem bizonyítja jobban, mint ezeknek az eseteknek a megvizsgálása.

A közjegyzőt valószínűleg nem azért próbálták meggyilkolni, mert annyira „hithű antiszemiták” voltak, hanem azért, mert valakinek szüksége volt a helyére, el akarták innen üldözni. S mi sem mutatja jobban, hogy ez hova vezetett, mint a 40-es évek elejének vitája Cegléd közgyűlésében, ahol vita robbant ki a város vezetősége és a Vitézi Szék között, mit csináljanak azokkal a földelkek, amelyeket törvényileg ellopottak a zsidó tulajdonosoktól. A város vezetősége a város polgárainak akarta a lopott holmit szétosztani, a Vitézi Szék emberei pedig a barátainak, azoknak, akik nem ceglédek voltak.

Akkor, amikor a ceglédi zsidókat összegyűjtötték és gettóba zárták, nem azon vitakoztak, hogy helyes-e illet tenni, hanem azon, hogy hol legyen a gettó. A város polgármestere azt szeretete volna, hogy ne állítsanak fel gettót a városban, minek az, hanem azonnal vigyék el a zsidókat innen, s induljanak el a zsidók a „végső megoldás” felé.

A sors fintora, hogy a zsidóüldözéseket lelkesen támogató polgármesterüket azután azért váltották le – a rendőrkapitánnyal

együtt – a nála is hatalmasabbak, mert nem tartották elég keménykezűnek a zsidók elleni intézkedések végrehajtása során.

A zsidók gettóból való elszállítása egy ilyen marhavagonban kezdődött meg, amilyenben most ez a kiállítás van. Bezsűfolták a több mint 600 ceglédi polgárt 1944 júniusában és továbbvitték Kecskemétre, a téglagyárba, ahol szörnyű körülmények között 5413 embert tartottak fogva, majd elindultak a vonatok a végállomás, Auschwitz felé, ahol a túlnyomó többségüket a gázkamra és az elégetés várta.

Az elhurcolt ceglédi polgárok többsége július 1-jén már nem volt életben.

Most, amikor a velünk szimpatizálókkal jöttünk a botlatóktól ide, az állomásra, megállunk az első világháborús emlékmű előtt, ahol emlékeznek Cegléd hőseire. Itt – köszönet annak, aki részt vett ebben a felolvasásban – felolvastuk a meggyilkolt zsidó emberek, ceglédi polgárok neveinek harmadát, felét. Nézem az arcképeket, s nemcsak az tükröződött rajtuk, hogy mikor lesz már vége, mert tovább akarunk menni, hanem bennünk volt az is, hogy mikor lesz már vége ennek a szörnyűségnek, mikor lesz már vége a névsornak, mikor érünk a végére annak, hogy meghallgassuk: mennyi és mennyi embert öltek meg. Emlékezzünk arra és érezzük, mekkora tömeget jelent 600 név! És ez csak Cegléd vesztesége, mert Magyarországon a németek felbujtására a magyar hatóságok részt vettek 600.000 zsidó ember meggyilkolásában.

Ha az ő neveiket kellene felolvasnunk egyfolytában, napokig állhatnánk és napokig hallgathatnánk őket.

Nyolc évtized telt el azóta, de a tömeggyilkosság több száz ceglédi áldozata a mai napig hiányzik ebből a városból.

Nyolc évtized alatt már majdnem mindenki meghalt, aki visszavért, és lassan már mi is, akik közvetlenül a túlélőktől hallottuk a vérgőzös korszak emlékeit, eltávoznak az élők sorából.

Öröm azonban, hogy közöttünk él még Heisler Lászlóné Perényi-Pick Rózsa.

Ő az, akinek a fiát idézte az előbb Simonyi Andrea, és aki reményeink szerint jövőre betölti a 100. életévét. Abonyban született, de már kiskorában elköltözött a családjuk Ceglédre.

Életkora miatt ő már nem tudott eljönni a mai megemlékezésre, de lélekben itt van velünk, hiszen itt élte le élete jelentős részét.

Mai megemlékezésünk éppen azt a célt szolgálja, hogy azok, akik nem ismerhették meg ezt a korszakot a kortársak szavaiból, megismerhessék a szigorú tényeket, azt a folyamatot, amely egy nagy múltú mezőváros társadalmát tönkretette, amikor elhitték az itt lakókkal, hogy különféle emberfajok léteznek, és közöttük vannak olyanok, akik nem érdemlik meg az életet.

A múltat nem tudjuk megváltoztatni, csak gondolkodhatunk azon, hogy mit tennénk, mit tehetnénk, ha újból ilyen örültek lennének meg békés városunkban.

Szeretnénk azt hinni, hogy még egyszer ilyen nem történhet meg, de mindannyian tudjuk, hogy a gyűlölködés, a kirekesztés bizony ismét eljőhet, ha nem lépünk fel időben ellene.

Ennek legfőbb záloga az lehet, ha az ifjúságnak – amely már a negyedik, ötödik nemzedék a tömeggyilkosságok kora óta – bemutatjuk, hogy hova vezettek ezek az ordas eszmék. Ezt célozza ez a Vagonkiállítás is.

A magyar történelem e szörnyű fejezetének oktatása mindennél a helyi pedagógusok feladata, és jó, hogy ebben a városban is vannak olyanok, akik saját lelkiismeretükre hallgatva, külön tanfolyamokat végeznek azért, hogy ezt a történelmi korszakot minél jobban megismerjék, hogy az ezzel kapcsolatos tudást át tudják adni a diákjaiknak.

Köszönöm ezeknek a pedagógusoknak, hogy segítenek ebben a szent munkában!

Eleink itt, Cegléden, egy ellenséges városban, amely igyekezett kitűnni a zsidók üldözésében, 1944 nyarán egyedül voltak, nem volt, aki segítsen nekik, nem volt, aki felemelje a szavát értükük.

Most reménykedhetünk legalább abban, hogy nem vagyunk egyedül! Együtt emlékezünk itt, ezen a helyen is országgyűlési képviselőnkkel, Cegléd város polgármesterével, a társegyházak képviselőivel, és segítenek nekünk a városi zeneiskola kiváló művésztanárai.

A menetelés megkezdésekor megemlékeztünk Éliás József nagytiszteletű úrról, akit bár felkért püspöke, Ravasz László, hogy segítsen az üldözötteknek, vezesse a Jó Pásztor Missziót, de tevékenysége abban az időben nem nyerte el mindenki tetszését. Mégis vállalta azt, amire Isten elhívta, vállalta azt, hogy embereket mentsen. Sokat mond az, hogy Éliás nagytiszteletű úr szerepét sem akkor, amikor embereket mentett, sem utána hosszú évtizedekig nem ismerték el.

Éliás József azonban szembeállt a gyávasággal, azzal a megalkuvással, amelyet nagyon sok egyházi vezető tanúsított akkor.

Most, amikor imát mondunk a halottainkért, kérjük az Örök-kevaló áldását mártírjaink emlékére, és emlékezzünk arra is, hogy Cegléd polgárainak tömeges elpusztítása milyen hiányt jelentett és jelent ennek a városnak is.

Hajtsunk hát mindannyian fejet az áldozatok emléke előtt e város és hívő közösségei vezetőivel, és a zsidó közösségünk nevében is.

Legyen halottaink emléke áldott!

Wallenberg-megemlékezés

Megrendítően szép megemlékezést tartott a Raoul Wallenberg Emberség Háza Egyesület, a Magyarországi Evangélikus Egyház és a II. kerületi önkormányzat július 9-én a Szilágyi Erzsébet fasorban álló Wallenberg-emlékműnél, amelynek keretében Sztéhlo Gábor tevékenységét is méltatták. A rendezvényen két olyan fiatal is megszólalt, akik felmenőik megmenekülését, így a ma-

guk életét is a svéd embermentő diplomatának köszönhetik. A Mazsihisz részéről Veró Tamás főrabbi és Fekete László főkántor végezték a szertartást. Dr. Fabiny Tamás evangélikus püspök szívből jövő, együttérző szavakkal szólt a megjelentekhez. Órsi Gergely polgármester a szervezők nevében mondott köszöntőt. Az ünnepség a Himnusszal kezdődött és a Szózáttal fejeződött be.

Wallenberg árnyékában. Krauth Eszter emberdíjas

Veró Tamás, a Frankel-zsinagóga főrabbija

Dr. Fabiny Tamás evangélikus püspök

Ünnepi beszéd

Tisztelt megemlékezők!

Azért vagyunk itt, hogy köszönettel és tisztelettel emlékezzünk Raoul Wallenbergre, aki 80 évvel ezelőtt érkezett Budapestre – mint egy megváltó.

En nemcsak mint a Raoul Wallenberg Emberség Háza Egyesület alelnöke állok itt, hanem több szerepben is:

– Mint akinek Raoul Wallenberg munkatársai két nagybátyját szedték le a vagonból a Józsefvárosi pályaudvaron.

– Mint akinek a másik nagybátyja és nagynénje rendelkezett Skydsspass-szal (menlevéllel), de sohasem használták, mert a nagybátyámat már három nappal a németek bejövetele után elvitte a lakásáról a Gestapo.

– De úgy is állok itt, mint aki a később, 1944-ben nevesített nemzetközi gettóban született, és ebben a budapesti környezetben nőtt föl.

Szüleim tudatosították bennem, hogy ki volt Raoul Wallenberg – akiről 1956 előtt még az volt felírva a róla elnevezett utca falán lévő zománctáblára, hogy Raoul Wallenberget a náciak ölték meg. Ma már tudjuk, hogy ez is hazugság volt!

Nem véletlen, hogy Svédországba mentem, amikor nem akartam Magyarországon élni. „Az az ország, melynek ilyen fia van, nem lehet rossz ország” – gondoltam.

Amikor örökre fogadtunk egy gyereket Magyarországról, a második neve természetesen Raoul lett.

Amint látják, sok minden e mágikus név köré sűrűsödik az életben! Gondolom, nem vagyok egyedül ezzel Magyarországon.

Hogy milyen volt Wallenberg?

Sokan leírták, de hadd idézzem a Murányi Ági tagtársunk által nem olyan régen a férje hagyatékában megtalált anyagot:

Lars G. B., a budapesti svéd konzulátus munkatársa írta Stockholmba való hazatérésük után egy vacsorára – mintegy hódolat-gesztusként – Danielsson számára, aki a követség vezetője volt. Ez a passzus Raoul Wallenbergről szól:

„Men värt värsta snärj
Nog hade Wallenberg,
Sällan sågs han rasta,
Nej, bara, bara hasta.”
De a legfurfangosabb csapdák
Mégis csak a wallenbergiek
Néha láttuk pihenni,
Nem, csak mindig rohanni!

Gabriella Cassius, egy fiatal munkatárs az akkori budapesti

konzulátuson, aki Svédországban él, így emlékszik egy interjúban:

„Amikor Raoul Wallenberg elment a hátunk mögött, mindig egy kellemes illatot hagyott maga után. Aztán amikor a helyzet már nagyon komolyra fordult, és Raoul Wallenberg már haza sem ment átöltözni, hanem a követségen aludt, és az inge már nem volt olyan frissen vasalt – a kellemes illat is elmaradt.”

Van egy kép, melyen a Svéd Királyi Követség öt munkatársa épp megérkezik Stockholmba. Raoul Wallenberg nincs velük, és akkor még nem is tudják, hogy mi történt vele. Tulajdonképpen mi sem tudjuk még igazán.

Van még valami, amiről ma beszélünk kell!

Az időben, amikor csűrhe randalírozik a civilizált világ utcáin és egyetemem, azt üvöltve, hogy „from the river to the sea”,

az időben, amikor a zsidó egyetemisták elől elállják a főbejáratot, az időben, amikor zsidó könyvüzleteket, zsinagógákat és más zsidó intézményeket rombolnak,

az időben, amikor megjelenik egy lista zsidó írókkal és könyveikkel,

az időben, amikor minden napilap és sajtó csak a zsidókat okolja mindenért, „Gázkamra nem lehet antiszemita sajtó nélkül” – írta Konrád György,

az időben, amikor a falon megjelenik a jel,

az időben, amikor az osztálytársak nem gratulálnak és énekelnek egy 11 éves kislány születésnapján, merthogy ő izraeli,

az időben, amikor 13-14 éves fiúk csoportosan megerőszakolnak egy 12 éves lányt, mert zsidó,

az időben, amikor a buszsofőr letépi a Raoul Wallenberg-kiállítás plakátját a buszában, fel kell tenni két kérdést: SOHA TÖBBET?

És aztán nagyon halkán, körülnézve: Kire számíthatunk?

Köszönöm, hogy meghallgattak. (Horváth-Lindberg Judit beszéde a Wallenberg-megemlékezésen)

Horváth-Lindberg Judit

Nyolcvanéves elmúltam. Több mint ötven éve élek Svédországban. A két országot, a két kultúrát a már gyerekkorom óta erős zsidó identitásom köti össze. Nem a vallás, tulajdonképpen nem tudom meghatározni ezt az identitást. Csak van. Bizonyítottan már hat éves koromban is volt. Pedig nem tukmálták belém.

Életpályám, munkáim, Svédországban talán elsősorban a menekültkérdésben való és a politikai állásfoglalásom a piros vonal az életemben. Soha, sehol nem tagadtam, ki vagyok. Ez nem mindig volt pozitív még a semleges Svédországban sem.

Raoul Wallenberg neve, cselekedetei köteleznek valakit, aki már 1943-ban a jövőendő nemzetközi gettóban született. Pláne ha október 15-én.

Talán hogy életem kerek legyen, azért indítottam útjára Sipos Andrással együtt a Raoul Wallenberg Emberség Háza Egyesületet pár évvel ezelőtt. Igyekezzünk, minden tagtársunkkal együtt, munkánkban követni az ő üzenetét.

www.wallenberghaz.hu

Mártír-istentiszteletek vidéki városokban

A holokauszt magyarországi áldozataira emlékezve több vidéki helyszínen is mártírmegemlékezéseket tartottak, ezek közül szemlézünk alábbi összeállításunkban.

Szombathelyen 1944. július 3-ától kezdődött meg a zsidók deportálása. E napra, valamint a munkaszolgálatokra emlékezett a Szombathelyi Zsidó Hitközség. Az eseményre érkező érdeklődők és a közösség tagjai a Batthyány téri imateremben Kardos Tamás fotóművész Memento című kiállítását tekinthették meg. Horváth Dániel hegedűkísérete alatt a bejáráthoz vezető úton a 3115 elhurcolt szombathelyi áldozat neve hangzott el, majd Márkus Sándor, a hitközség elnöke beszélt a tragédiáról.

– Mi, a túlélőket követő első generáció, neveltetésünk, hitünk és meggyőződésünk okán továbbvisszük dicső eleink akarátát, megtartjuk az Írást. Soha nem felejtünk. Mártírjaink emlékét megőrizzük, és továbbadjuk fiainknak – hangzott el beszédében.

Dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke levélben szólt a megjelentekhez, melyet Merklin Ferenc, a rendezvény moderátora olvasott fel.

„A szombathelyi zsidóságot három nappal a magyarországi zsidóság deportálását leállító kormányzói döntés előtt zsúfolták marhavagonokba, hogy néhány napos, gyötrelmes utazás után túlessenek egy gyors szelekción, ahonnan legtöbbször útja egyenesen a gázkamrába vezetett.”

A Szövetség elnökének szavai azzal folytatódottak, hogy május elején 2600 szombathelyi zsidót zsúfoltak gettóba, nem sokkal később csatlakozott hozzájuk 103 kőszegi és 360 vasvári testvérük. Őket május 29-én terelték át a gyűjtőtáboroként szolgáló Mayer Gépyár elhagyott épületeibe. Az Auschwitzba tartó szerelvény július 5-én hagyta el velük Kassánál az országot. Megérkezésük után többségüket az SS minden adminisztráció nélkül a gázkamrába irányította. „Ők még számok sem voltak.”

Dr. Nemény András polgármester felhívta a figyelmet az igazság kimondásának fontosságára, amivel tartozunk magunknak, és tartozunk az ártatlan áldozatoknak is.

– Szombathely is azon városok közé tartozott, amelyek nem védték meg polgáraikat. (...) Ez nem egyetlen nap rettenetes története volt. Nem egy végzetes, elkerülhetetlen baleset, hanem egy folyamat, amelynek minden akkor élő ember a részese volt – mutatott rá beszédében a polgármester.

Dr. Székely János megyéspüspök úgy fogalmazott, hogy ami a haláltáborokban történt, az borzalmas, szörnyű, istentelen és embertelen. Mégis, ami ott történt, az másik értelemben

szent. Kell, hogy örök emlék, örök felkiáltójel legyen az emberiség minden tagja számára, hogy annyi lélek nem fölöslegesen veszett oda a gázkamrákban.

A megemlékezés gyászistentisztelettel zárult Darvas István főrabbi és Fekete László főkántor vezetésével.

Szekszárdon a volt zsinagógában, a Művészetek Házában Fináli Gábor rabbi és Klavanszkij Anatolij kántor vezette az istentiszteletet. (Ők ezt követően Sárbogárdon is fejt hajtottak az elhurcoltak emléke előtt.)

A rendezvényt Csötönyi László, a közgyűlés Kulturális Bizottságának elnöke nyitotta meg, aki beszédében elszavalta Radnóti Miklós „A la recherche” című versét. Őt követte Gyurkovics János alpolgármester, aki a holokauszt szörnyűségeit és annak hatásait eleventette fel. Kiemelte, hogy tavasszal a város több pontján is botlatóköveket helyeztek el az elhurcoltak emlékére, így tisztelegve az elpusztított zsidó mártírok előtt. Az alpolgármester külön megemlékezett a közelmúltban elhunyt Friedmann Tamásról, aki a Szekszárdi Magyar–Izraeli Baráti Társaság és a Szekszárdi Izraelita Hitközség elnöke volt. Az eseményt a Művészetek Háza előtti holokauszt-emlékműnél tartott koszorúzással zárták.

Sopronban a zsidó temetőben emlékeztek meg a holokauszt 80. évfordulójáról. A felszólalók a történelmi emlékezet és az emberi jogok védelmének jelentőségéről beszéltek, arról, hogy a megemlékezések célja az is, hogy figyelmeztessenek a gyűlölet és az előítélet veszélyeire.

Barcza Attila országgyűlési képviselő megnyitóbeszédében elmondta a soproni zsidóság deportálásának történetét, felidézve gettóba zárásukat, majd egy gyárépületbe terelésüket, hogy aztán onnan induljanak a földi pokol színterére.

Emlékeztette a hallgatóságot, hogy a náci eszmék alapján bárki áldozattá válhatott, akinek nem volt megfelelő származása, vallása, politikai hovatartozása. Felhívta a figyelmet arra, hogy a magyar nemzetnek szembe kell néznie múltjának sötét pillanataival ahhoz, hogy büszke nemzetté válhasson.

Barcza Attila köszönetet mondott a Soproni Zsidó Hitközségnek, amiért méltó módon gondoskodnak az elpusztítottak emlékeztéről.

Büchler András, a hitközség elnöke kifejtette, milyen fontos gazdasági és kulturális szerepet játszott a helyi zsidó közösség a háború előtt a város életében.

– A holokauszt következtében családok szakadtak szét és közösségek tűntek el. Azonban a közösség szelme túlélte a borzalmakat, és az emlékezés fontosságára hívta fel a figyelmet. A túlélők történetei erőteljes emlékeztetők a múlt tragédiára – emelte ki.

A beszédek Radnóti Zoltán főrabbi megszólalása zárta, aki a példaképekről és azok fontosságáról beszélt az egybegyűlteknek. A gyászimát Dési Tamás kántortól hallgathattuk meg.

Ezt követően az áldozatok nevét megőrkítő falnál elhelyezték az emlékező köveit, melyek a lélek halhatatlanságát hivatottak szimbolizálni.

A program zárásaként Malek Andrea csodálatos előadásában jiddis dalok hangzottak el a Papréti Zsinagógában.

Pápán is megemlékezést tartottak a zsinagógában.

Jászberényben a temetőben Radvánszki Péter rabbi és Budai Miklós kántor vezette a gyászistentiszteletet.

(Az összefoglaló helyi lapok beszámolóai alapján készült.)

Deutsch László főrabbi

Olvasói levél

Több valótlan adat került bele a július 15-én megjelent *Miskolc: munka és megújulás* című cikkbe.

A helyreigazításnak nem célja, hogy bárkit is megbántunk ezáltal, hanem inkább az, hogy helyre tegyük a félretájékoztatót.

A korábbi évtizedekben Miskolcon ortodox zsidó hitközség működött. A második világháború után Schück Jenő ortodox főrabbi volt a rabbi Miskolcon. De hozzá tartoztak a környező zsidó közösségek is, így szülőfalum, Mád is.

Tehát nem Sík Ernő volt a rabbi, amit a cikk közöl velünk. Egyébként Sík Ernő Budapesten ismert személyiség volt, aki jártas volt a vallási tudományokban.

A miskolci zsinagóga és hitközség az ortodox zsidó hagyományokat követte, és az odajáró tagok többsége kóser háztartást vezetett. A hatvanas, het-

venes években a sajtó és dajan Reb Jide Weisz volt, akinek vallásossága megkérdőjelezhetetlen volt. Ő volt a zsinagógában a báálkajre, a tórafelolvasó is. Nem imádkozott volna egy neológ rítusú zsinagógában.

A cikkben olvasható: „Eredetileg a neológ hagyományoknak megfelelően a bimát elől helyezték el, és a zsinagógában orgona is működött.”

Az 1863-ban felavatott zsinagóga belső felépítménye a Dohány utcai zsinagóga mintájára készült, Ludwig Förster tervei szerint, de nem neológ zsinagógának.

Én Mádton éltem gyermekkoromban, és a főúnepeket a miskolci Kazinczy utcai zsinagógában töltöttem, ahol Schück főrabbi magyar nyelvű szónoklatokat tartott.

IZRAELI

Néhány átszivárgó terroristával számoltak, több ezerrel nem

Miért nem tudta megvédeni az izraeli hadsereg a Beeri kibucot?

Az Izraeli Védelmi Erők képviselői bemutatták a Beeri kibuc tagjainak, akik átmenetileg egy Holt-tengeri szállodában laknak, a hadsereg azon vizsgálatának megállapításait, mely a közösségnek a Hamász terroristái általi október 7-i megszállásával és a felszabadításért vívott csatákkal foglalkozott – számol be az *ujkelet.live*.

Ez az első része a Hamász terrorszervezet kilenc hónappal ezelőtti mészárlásával kapcsolatos nyomozásorozatnak. Az eredményeket most már a nagyközönség számára is elérhetővé tették.

- Az október 7-tel foglalkozó többi vizsgálat megállapításait először szintén a délvidéki közösségek és kibucok, az elhurcoltak és a gyászolók családjai számára mutatják be, majd a nyilvánosság elé tárják.
- A következő hetekben az összes vizsgálatot közzéteszik az izraeli hadsereg honlapján, és minden állampolgár számára elérhető lesz.

A körülbelül 1000 lakost számláló Beeribe mintegy 340 terrorista hatolt be – kb. 100 a Hamász terrorszervezet Nukba egységéből –, megölve összesen 101 civilt, valamint a biztonsági személyzet 31 tagját, további 30 lakost és két civilt pedig túsul ejtve. 125 otthon semmisült meg vagy szenvedett károkat a kibucban.

A megbeszélésen jelen lévő forrás szerint a hadsereg szóvivője, Daniel Hagari ellentengernagy a vizsgálatot végző Mickey Edelstein tartalékos vezérőrnagy kíséretében azzal nyitotta meg a prezentációt, hogy elnézést kért a közösség tagjaitól.

„Ez egy katonai vizsgálat, nem pedig állami vizsgálóbizottság, amelyet fel kell állítani” – mondta Hagari. „Az izraeli hadsereg nem volt ott Beeriben, nem sikerült megvédenünk a kibucot.”

A VIZSGÁLAT

A vizsgálat hasonlóképpen kijelenti: „Az Izraeli Védelmi Erők nem teljesítette küldetését, hogy megvédje Beeri lakosait. A hadsereg nem volt felkészülve egy olyan tömeges behatolásra Izraelbe, mint az október 7-i, amikor több belépési ponton keresztül terroristák ezrei jutottak be, majd több tucat fronton támadtak.”

A vizsgálat megállapította, hogy a katonák szakszerűtlenül harcoltak egy civilekkel teli területen.

- A Gázai Hadosztályt csak egy-két terrorsejt elszigetelt támadására készítették fel, arra nem, hogy több ezer terrorista inváziót hajt végre izraeli területen, több tucat helyszínen. A hadsereg úgy vélte, hogy még ha a Hamásznak sikerül is meglepnie a hadsereget, körülbelül négy órába telne, hogy elérje az izraeli közösségeket.
- A vizsgálat megállapította, hogy az október 6-án éjjel a gázai határ közelében bevetett zászlóalj kudarcot vallott a küldetésben, és harcosai egy része elesett a Hamász-támadás kezdetén.
- Egy másik, a közeli Alumim kibucba kivezényelt erőt áthelyezték, hogy segítse a harcot a Nahal Oz előőrsnél, ahelyett, hogy utasították volna, hogy menjen Beeribe.
- A vizsgálat megállapította, hogy a Hamász-támadás zavart és sokkot keltett a parancsnokok és a csapatok körében – a legmagasabb rangú vezetőktől a terepen tartózkodó katonákig. Egyes erők önállóan úgy döntöttek, hogy belépnek a kibucba és harcolnak, anélkül, hogy tudták volna, kik vesznek már részt a csatában, ami baráti tűz félelmét keltette.
- A helyzet a kibucban csak a délutáni órákban tisztázódott. Valójában 16 óráig a hadosztály nem tudta, hogy Beerit több mint 300 terrorista lepte el, annak ellenére, hogy a helyi biztonsági csapat tájékoztatást adott a kora reggel kezdődő harcokról.
- Ráadásul a terroristák nagy száma arra kényszerítette az izraeli csapatokat, hogy gyorsan hajsztát folytassanak utánuk a kibuc otthonai között, így a lakosok evakuálási útvonalak nélkül maradtak.
- Az átvizsgált házakat nem biztosították, így a terroristák visszatérhettek, és folytathatták a civilek lemészárlását.

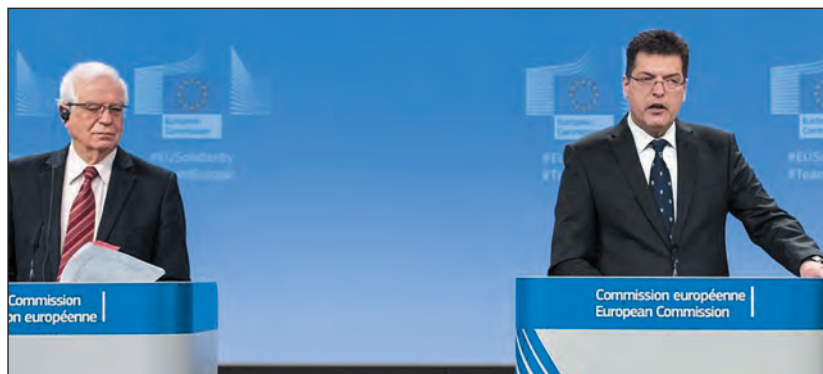
EU: Izrael csak úgy háborúzhat, ha senkinek a haja szála sem görbül

Közös közleményben bírálta Janez Lenarcic, az Európai Unió válságkezelésért felelős biztosa és Josep Borrell, a szervezet külügyi és biztonságpolitikai főképviselője az izraeli hadseregnek (IDF) a Gázai övezetben lévő Hán-Júniszra vonatkozó kiürítési parancsát, kiemelve, hogy az evakuálásnak összhangban kell lennie a nemzetközi humanitárius joggal.

A közleményben emlékeztettek arra, hogy a rendelkezés mintegy 250 ezer embert érint, köztük súlyos betegeket és várandós nőket.

Felhívták a figyelmet arra is, hogy a felszólítás miatt veszélybe kerül az övezetben lévő, részben még működőképes Európai Kórház, illetve annak beteget.

Aláhúzták, hogy már csaknem 1,9 millió gázai kényszerült otthona elhagyására, és felszólították Izraelt, garantálja, hogy a harci cselekmények befejeztével ezek az emberek visszatérhessenek otthonaikba, illetve azt, hogy a fedél nélkül maradtak

Josep Borrell és Janez Lenarcic

minden szükséges szolgáltatást megkapjanak.

Hozzáadték, hogy a súlyosbodó válság közepette az Európai Unió egészségügyi felszerelést és gyógyszerkezet is küld az övezetbe, s emlékeztettek arra, hogy a tűzszünet lehetővé tenné a humanitárius segítség bővítését, valamint az övezetben őrzött izraeli túsók kiszabadulását is.

Emellett felszólították Izraelt, hogy tartsa tiszteletben a Nemzetköz-

SZÍNES

Izrael: Idén magyarok is megkapják a rangos Wolf-díjat

A százezer dollárral járó Wolf-díjat évente ítélik oda a matematika, az orvostudomány, a fizika, a mezőgazdaság és a zene területén. Idén Kurtág György zeneszerző és Roska Botond neurobiológus is megkapja az elismerést.

A gázai háború miatt öt hónapos késéssel jelentették be a százezer dollárral járó Wolf-díj kitüntetettjeit. Idén kilencen, az Egyesült Államokban, Izraelben, az Egyesült Királyságban, Magyarországon, Franciaországban és Svájcban élő tudósok és művészek vehetik át néhány hónap múlva, egyelőre nem meghatározott időpontban az elismerést.

A Svájcban élő, Magyarországon született és tanult Roska Botond megosztva kapta az orvostudományi díjat a Franciaországban és az Egyesült Államokban is dolgozó José-Alain Sahel francia tudóssal. A zeneművészeti elismerést Kurtág Györgynek ítélték oda.

A fizika tudományában az Egyesült Királyságban alkotó Martin Rees professzor munkásságát ismerték el. A mezőgazdaság területén három amerikai professzor, Elliot Meyerowitz, Joanne Chory és Venkatesan Sundaresan veheti át idén a díjat.

Matematikából két izraeli osztozik a díjon, Adi Samir professzor a Weizmann Intézetből és Noga Alon professzor, aki a Princeton Egyetem és a Tel-Aviv Egyetem professzora. Samir az információbiztonság szempontjából fontos kriptográfia területén 1977-ben kifejlesztette a mára széles körben elterjedt RSA néven ismert titkosító rendszert. Alon a kombinatorikában alkotott maradandót.

Az izraeli Wolf-díj kitüntetettjeinek több mint egyharmada később elnyerte a Nobel-díjat is szakterületén.

A Hamász mégis folytatná a tűzszüneti tárgyalásokat

A Hamász palesztin terrorszervezet hivatalos nyilatkozatban cáfolta azt a korábbi értesülést, miszerint felfüggesztette a tűzszünetről folytatott tárgyalásokat egyik vezetője, Mohammed Deif likvidálásának kísérlete után.

A Hamász hivatalos közleményben alaptalannak nevezte és cáfolta azt a jelentést, amely szerint a Mohammed Deif elleni merénylet nyomán leállította volna a tárgyalásokat Izraellel.

„Mindenki számára világossá vált, hogy Netanjahu és kormánya népünk elleni eszkalációjának egyik célja, hogy elzárja az utat a megállapodás felé, amely megállítja a népünk elleni agressziót” – közölte a szervezet.

Ismail Haniya, a Hamász egyik vezetője

Előzőleg a Hamász egyik magas rangú tisztviselője bejelentette, hogy Deif, a Hamász katonai szárnyának főparancsnoka „jól van” az ellene Hán-Júnisz nyugati, külső részén elkövetett célzott likvidálási kísérlet után.

A merényletkísérletben palesztin források szerint több tucat gázai veszítette életét, és a légi csapás megölte a Hamász helyi dandárjának parancsnokát, Rafa Szalamát.

Ekkor a Hamász egyik tisztviselője azt mondta, úgy határoztak, hogy leállítják a túsók szabadon bocsátásáról és a háború befejezéséről szóló tárgyalásokat az „Izrael által elkövetett tömeggyilkosságok” és Izrael hozzáállása miatt. A bejelentés szerint Ismail Haniya, a Hamász politikai irodájának Katarban élő vezetője közölte a közvetítő országok képviselőivel, hogy a tárgyalások felfüggesztése mellett döntöttek, mert „Izrael komolytalan, időt húz, és akadályokat állít”.

Este ismét tömegek követelték Izrael utcáin az október 7-én a Gázai övezetbe hurcolt túsók kiszabadítását, vizsgálóbizottság felállítását, valamint előrehozott választásokat.

Jeruzsálemben a miniszterelnöki hivatalnál tömegtüntetésen tiltakoztak a túsók családtagjai és támogatóik, miután négy napon át a rendkívüli hőségben Tel-Avivból Jeruzsálembé meneteltek, hogy a túsalku aláírását követeljék. (MTI)

A katonai szóvivő szerint a Hamász egy ideológia, nem lehet felszámolni alternatíva nélkül

A 13-as csatornának adott interjújában az Izraeli Védelmi Erők szóvivője, Daniel Hagari ellentengernagy bírálta a politikai kört, mondván: „A Hamász megsemmisítésének vagy eltüntetésének ügye szimplán porhinta a közvélemény szemébe. A Hamász egy eszme, a Hamász egy párt. Nem rombolhatsz le egy eszmét. Ez az emberek szívében gyökerezik – aki azt hiszi, hogy felszámolhatjuk a Hamászt, az téved. A kormánynak alternatívát kell találnia rá – különben megmarad.”

Válaszul Benjámin Netanjahu miniszterelnök hivatala közleményben közölte, hogy a biztonsági kabinet „a háborús célok egyikeként a Hamász katonai és kormányzati képességeinek megsemmisítését határozta meg. Az Izraeli Védelmi Erők természetesen elkötelezett e mellett.”

A katonai szóvivő egység ezt követően közleményt adott ki, amely szerint a hadsereg elkötelezett a kormány kinyilvánított háborús céljai mellett, beleértve a Hamász kormányzati és katonai képességeinek megsemmisítését, hozzátéve, hogy Hagari az interjúban „a Hamász mint ideológia és eszme felszámolásáról” beszélt. „Bármilyen ellenkező állítás a megjegyzések szövegkörnyezetből való kiragadását jelenti.” (MTI)

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Luxemburg

A soá áldozatainak emlékére készül a „Nevek fala”, amelynek tervét Mil Lorang, a 2013-ban alapított MemoShoah szervezet elnöke mutatta be. Lorang kijelentette: „A neveket a semmiből kellett előkeresni, de már az összegyűjtésük szembenállás a náci szándékával, akik a zsidó áldozatok neveit örökre ki akarták törölni.”

A nevek összegyűjtése 2022-ben kezdődött el, és 1222 személy került a listára. A kiválasztás feltételei közé tartozott, hogy az illetőnek 1940. május 10. előtt Luxemburgban kellett élnie, és az elhurcolása Luxemburgból, Belgiumból, Franciaországból, esetleg Németországból történt. Megörökítik azoknak a nevét is, akiket nem deportáltak, de az internálótáborokban alkalmazott kegyetlen bánásmód következtében meghaltak, vagy öngyilkosok lettek.

Az emlékművön szerepelnek a francia és a belga ellenállásban részt vevő zsidók nevei is, akiket a náci meggyilkoltak. A nagyhercegségből közvetlenül 658 zsidót deportáltak, akik közül 612 személy a „végső megoldás” áldozata lett.

Luxemburgban jelenleg mintegy 1200 hittestvérünk él.

Spanyolország

A szefárd kultúrával foglalkozó könyvek legnagyobb gyűjteménye egy madridi lakásban található. Jichák Benabraham négy évvel ezelőtt vásárolta a lakást, hogy helyet adjon a családja által az elmúlt évtizedekben szerzett kollekciónak, melyet feleségéről, Esther Rubióról nevezett el. Benabraham kijelentette, hogy „itt minden könyv azokról a zsidókról szól, akik Spanyolországban vagy Portugáliában éltek, vagy leszármazottai azoknak, akik itt éltek a katolikus uralkodók által elrendelt kiutasítás előtt”.

A gyűjtemény három ezer könyvet, faksimile reprodukciókat, valamint anasztikus és eredeti példányokat tartalmaz. Jichák Benabraham hangsúlyozta, hogy „bár a zsidók története Spanyolország történelmének alapvető része, soha nem beszélnek róla az iskolákban, az egyetemeken és a médiában”. A gyűjteményhez tartoznak a legszebb illusztrációkkal, arany és ezüst levelekkel díszített bibliák, amelyeket a 14–15. században szefárd fordítók és illusztrátorok készítettek, hogy elkaprátassák a katolikus vásárlókat. Páratlanok a Poblet, Prato, Szarajevó, Kaufmann és egyéb hagdágák, és más könyvek is.

A zsidó kultúra megismertetése céljából hozták létre a Moisés de Leónról (13. században élt kabballista) elnevezett Dokumentációs és Tanulmányi Központot, amelynek igazgatója Benabraham. A tervek között szerepel egy reprezentatív kiállítás rendezése is, de a gyűjtemény biztonsági okokból egyelőre csak virtuálisan tekinthető meg.

Szlovákia

A nemzeti örökség részét képező trencsényi zsinagóga közelmúltban átadott belső terének felújításával lezárult az 1913-ban felavatott épület helyreállításának első szakasza. A 18. században létesített fatemplom helyén bizánci és szecessziós stílusban épült, csodálatos vasbeton kupolával rendelkező zsinagógát a trencsényi születésű Richard Scheibner és Hugo Pál építészek tervezték.

A kétfélmillió euró értékű munkálatok látványos változásokat hoztak. Visszatér a belső tér kék színe és az eredeti struktúra. A beruházás 85 százalékát az Európai Közösség és a Norvég Alap biztosította, a további részt a költségvetés fedezte.

A felújított térben a régió

Luxemburg. Mil Lorang, a MemoShoah elnöke

Spanyolország. Jichák Benabraham, a Moisés de León Dokumentációs és Tanulmányi Központ igazgatója
Fotó: Rosa Díaz

Szlovákia. Ilyen lett a trencsényi zsinagóga

zsidóságának történetét bemutató kiállítás nyílt. Maros Borsky, a program felügyelője szerint a „projektt az épületnek nemcsak a felújításáról, de a város kulturális, oktatási és turisztikai tevékenységeibe való integrálásáról is szól”. A teljes belső rész felújítása 2026-ra fejeződik be, amikor Trencsén Európa kulturális fővárosa lesz. Az épület 2018 óta ismét a helyi zsidó közösség tulajdonában van.

A negyvenes években mintegy 1600 hittestvérünk élt Trencsénben. A holokausztot 326 személy élte túl. Jelenleg csak néhány zsidó lakik a városban, számukra egy kis imaterem létesült.

Mexikó

A 61 éves, zsidó származású Claudia Sheinbaum Pardo, akit a szavazatok közel 60 százalékával választottak meg hat évre a 130 millió lakosú ország elnökévé, október elsején veszi át hivatalosan a tisztségét. A politikus az első nő és az első zsidó, akit Mexikóban államfővé választottak. Askenázi apai nagyszülei a múlt század húszas éveiben Litvániából menekültek, szefárd kötődésű anyai felmenői a negyvenes évek elején Bulgáriából érkeztek Mexikóba. A család a nagy ünnepeket megtartotta, de nem voltak vallásosok.

Claudia Sheinbaum Prado biokémikusnak és fizikusnak tanult. Tudós és akadémikus. Nagy gyakor-

Mexikó. Ésesz chájil mi jimco? (Tökéletes asszonyt ki talál?) A mexikóiak Claudia Sheinbaumot találták

lattal rendelkezik környezetvédelmi és energiaügyi kérdésekben. Részt vett a klímaváltozás hatásait vizsgáló ENSZ-program kidolgozásában. 2018–2023 között Mexikóváros polgármestere volt. Eltökélt baloldali politikus, feminista, és a nemek közötti egyenlőség elkötelezettje. A jelenlegi elnök, Andrés Manuel López Obrador elkötelezett híve, aki támogatta megválasztását.

A mexikói zsidó közösség gratulált Claudia Sheinbaum Pardonak a tisztség elnyerésére alkalmából.

Kovács

A szombati gyertyák fényei alatt

A zsidóság nehezen képzelhető el a gyertya lángja nélkül. A fény az életet szimbolizálja, ugyanakkor kifejezi a változást, az átmeneteket az életünkben. A szombatot a gyertyák meggyújtása választja el a hét többi napjától. A péntek este meggyújtott sábbati gyertyák a zsidó otthonok ékvévé válnak az ünnep beköszöntével. De miért is gyújtunk gyertyát?

Nem törői előírás, a rabbi azonban az idők során kötelezővé tették. Bár a tevőleges, időhöz kötött micvák alól a nők mentesülnek a hagyomány szerint, a korai rabbinikus időkől kezdve a szombati és ünnepi gyertyák meggyújtását három parancsolat egyikének tekintették – a másik kettő a chálá-vétel és a mikve –, melyek kötelező érvényűek a nők számára – még akkor is, ha férfiak is jelen vannak.

Ez a micva mégis kiemelkedik a háromból, hiszen gyakran még azok is magukra veszik, akik nem a legszigorúbb vallásos keretek között élnek az életüket. Az ok talán az, hogy a háromból ez tűnik a legkönnyebben teljesíthetőnek.

A zsidó vallás egyik legszebb rituáléja mély jelentőséggel bír, és a hét végéhez közeledve különösen meghitt atmoszférát teremt, amivel átléphetünk a profánból a szentbe.

Legfőbb szabályai, hogy a szabott időpont (plag ha'mincha) előtt nem szabad meggyújtani őket, legalább sötétedésig kell égniük, és valakinek ott kell lennie, hogy sötétedés után is lássa a gyertyák fényét. Számos országban 18 perccel napnyugta előtt van a gyertyagyújtás ideje, Jeruzsálemben azonban sokan 40 perccel a napnyugtát megelőzően gyújtanak.

A gyertyák meggyújtásával magunkra vesszük a szombat törvényeit. Mi van akkor, ha ezt szeretnénk késleltetni? Van rá megoldás, ugyanis a nők kimondhatják, hogy ugyan meggyújtják a gyertyákat, de még nem kezdik el a sábbatot napnyugtáig, ezzel késleltetve a szabályok magukra vételét – addig, amíg az mindenképpen bekövetkezik.

Több helyen megjegyzik azonban, hogy a nőknek törekedniük kell arra, hogy ne rutinszerűen napnyugtakor kezdjék a sábbatot, mivel a legmegfelelőbb időpont annak megkezdésére a gyertyagyújtás – vagyis 18 perccel napnyugta előtt.

A sábbati gyertyákat otthonként csak egy személy gyújthatja meg. Elsőbbségi sorrend: feleség, majd férj, majd gyermekek. A feleségnek (legalább) két gyertyát kell meggyújtania, még akkor is, ha az áldást a „ner” („gyertya” egyes számban) felett mondja.

Hogy megértsük a zsidó nők szerepének jelentőségét e parancsolat kapcsán, elég csak arra gondolni, mennyire függünk a fénytől – mind fizikai, mind szellemi értelemben. A fény elősegíti az emberek közötti kommunikációt, megadja nekünk a képességet, hogy megfelelően viszonyuljunk egymáshoz. Bizonyos értelemben a sötétség eltörli az emberek közötti különbségeket, míg a fény különbséget teremt az entitások között, tisztázza határait, és megmutatja egyéniségüket. Ugyanakkor a fény összehozza a dolgokat azáltal, hogy az egység és a közös tér érzetét kelti. A sötétséget mégis gyakran a káoszhoz társítják.

A fény fizikai tisztaságot és lelki harmóniát teremt. Egy fény nélküli helyiségben megbotlunk ugyanazokban a dolgokban, amelyekről fényben rájövünk, hogy messze nem akadályok, hanem azért vannak, hogy megkönnyítsék és kényelmesebbé tegyék az életet. Ez igaz az emberekre is. Ha az emberek között fény van, letisztázódnak a kapcsolatok, jobban egymás felé fordulhatunk. Amikor két ember ugyanúgy látja a dolgokat, együttéreznek egymással. Ha hasonló értékeket vallanak, akkor azt mondjuk, hogy ugyanabban a fényben látják a dolgokat. Ez a közeledés válik az emberi kapcsolatok harmóniájának alapjává. Pontosan e gondolatokat

idézi meg egy nő péntek este, amikor gyertyát gyújt, és szinte tapintható békét és nyugalmat varázsol az otthonába.

Bölcsseink azt mondják, hogy a sábbati gyertyagyújtás a tesuva, a spirituális forrásunkhoz való visszatérés ideje. A lángokat magunk előtt tartva, a kezünket a szemünk elé emelve befelé fordítjuk a figyelmünket, elgondolkozunk azon, hogy mi ment jól vagy rosszul az elmúlt héten, és értékeljük, hogy az élet a megfelelő irányba vezet-e minket. A sábbati gyertyái szorosan összekötnek minket a Tórával. Amikor egy

zsidó nő péntek este gyertyát gyújt, a Tóra örök rendjéhez és harmóniájához igazodik. Ebből a mélyesleges kapcsolatból nyeri el a képességet, hogy ugyanezt a tisztaságot hozza el a környezetébe is.

A sábbati gyertyafény az egyéni és a kollektív zsidó lélek erendendő békéjét fejezi ki. Nem csoda tehát, hogy a gyertyagyújtás a nők kötelessége, hiszen ők azok, akik megteremtik az otthon békéjét.

A sábeszi gyertyák meggyújtása otthonunkban tehát szimbolikával átszőtt rituálé. A Tóra szerint maga a sábbat a teremtésre emlékeztet, és a gyertyagyújtás ebben az összefüggésben a fény megteremtését idézi fel. Van azonban egy másik idekapcsolódó hagyomány is, amely szerint a gyertyagyújtás szimbolikus helyreigazítás Éva bűnéért, amiért az Édenkertben evett a tudás fájáról. Ennek forrása a midrásban gyökerezik, amely leírja, hogy Éva bűne egy kis fényt vett el a világból. A szombati gyertyákkal lehetőségünk adódik arra, hogy ezt a fényt visszadjuk a világnak. Ezt a szokást a Tur néven ismert zsidó jogi mű idézi fel (Tur Orach Chaim 263).

A sábbati gyertya a nyugalom fénye, az ünnep kimenetelekor a hávdálá alatt azonban egy fáklya-szerű, több kancókból álló gyertyát gyújtunk meg, aminek nyugtalan lángja előrevetíti életünk – és a kezdődő munkahét – hektikuságát.

A tűzhöz számos jelentés és történet kapcsolódik már a Tórában is. A világ teremtésekor is olvashatjuk az isteni parancsot: „Legyen világosság” (1Mózes 1:3). A hétágú menórát, amely a Szentek Szentjén kívül, a tizenkét kenyeret tartalmazó asztallal szemben állt, minden este meg kellett gyújtani, hogy eloszlassa a sötétséget.

A Talmud hangsúlyozza, hogy a menóra fénye nem Isten javát szolgálta. Azt is olvashatjuk, hogy az olívaolaj Mózesnek és nem Istennek szólt („hogy tiszta olajat hozzon neked” a 27:20-ban, szemben a 25:2-vel, „Nekem fogadd el az ajándékokat”). Az egyes szám második személyű névmás egyértelművé teszi, hogy Istennek nincs szüksége emberi világosságra. A Talmud rámutat, hogy a menóra az asztaltól távolabb állt. Egy éjszakára visszavonuló földi király az ágya melletti asztalra helyezné a lámpást. Salamon templomában az épület ablakai belülről szélesek, kívülről pedig keskenyek voltak, ami arra utal, hogy a szentély fénye kifelé áramlott, hogy a világba ontsa fényét. A menóra valódi célja tehát az volt, hogy az egész emberiség számára bizonyosságot tegyen arról, hogy Isten Izrael népe között lakik (B. T. Menahot 86b). Miután ezt a

(Folytatás a 7. oldalon)

Világtalálkozó világszínvonalon Győrben

Az elmúlt évtizedekben – így az ideai évben is – a nyári időszak a zsidóság körében a holokausztmegemlékezésekről szól és szól.

2024 abban különbözik, hogy kerek évforduló lévén, e megemlékezések nagyobb szabásúak, több programot rendeznek, s azok több részvevővel zajlanak.

A nagy kérdés az, hogy vajon érdek-e ezek a társadalom jelentősebb részének ingerküszöbét. A holokauszt ugyanis nem zsidó ügy, ahogyan 1944-ben sem volt az.

E sorok írója úgy véli, hogy a győri megemlékezésorozat mégis kiemelkedett a vidéki rendezvények közül. Többek között azzal, hogy a résztvevők száma meghaladta a kétszázat (Hollandiából, Izraelből, az Egyesült Államokból, Ausztráliából, Svájcban, Kanadából, Franciaországból, Olaszországból és Belgiumból is érkeztek), az események száma több mint 10 volt, és négy egymást követő napon tartották őket.

Az eseménysorozat csütörtökön este polgármesteri fogadással kezdődött a városban, majd az 1945. c. film bemutatása következett.

Másnap egész napos tudományos konferenciával folytatódott, amelyen bemutatták a nyertes diákpályázatot. Ugyanis előzőleg több hónapos pályázat zajlott a győri és Győr környéki 8 középiskola 11 csapatával, akik *Az ő sorsuk – a mi történelmünk* címen készítettek dolgozatokat.

Pénteken este sabbátfogadást tartottak az egykori zsinagógában, mintegy 150 résztvevővel. A szombat délelőtti istentisztelet után a városnézés keretében az egykori zsidó negyedet és az ún. Menházat tekintették meg. Elhangzott azoknak a gyűárosoknak a neve, akik nélkül a város nem fejlődött volna ekkorát a 20. század első felében, pl. Kohn Adolf (növény-olajgyár), Koestlin Lajos (kekszgyár), Léderer Ágost (szeszgyár), Neubauer Károly (gyufagyár). Az idegenvezetésben a **Zachor Alapítvány tagjai** vállaltak fontos szerepet, élükön **Mesterházi Ildikó** történelemtanárral. A Menházban található kiállítás bemutatásában **Sándor Zsuzsa** jeleskedett.

A zsinagóga kertje volt a központi programok egyik fontos találkozóhelye, ott láthatták a résztvevők Róth Emil főrabbi emléktábláját. Közismert, hogy a főrabbi abban az időben funkcionált, amikor hittestvéreinket összegyűjtötték és elindították a koncentrációs tábor felé. Bár lehetősége volt, hogy a közösséget hátrahagyva saját életét mentse, de ő nem ezt az utat választotta. A zsinagóga előterében található „a soha vissza nem tért gyermekek emlékoszlopa”, melyen a gyermekek neve és életkora olvasható – sokan közülük az első születésnapjukat sem érték meg.

Szombat délután az egykori barakkban emléktáblát avattak, majd az esti nagyszabású koncert első részében a **győri Széchenyi István Egyetem művészeti karának hallgatói**, a második részében **Bíró Eszter** és együttese szóragoztatta a nagyjerdeműt. A művészno maga konferálta angolul a műsorszámokat.

Ezután különleges esemény következett: a Zsidó Kiválóságok Kiállításának megnyitóját. Aki járt már Balatonfüreden és megtekintette a hasonló nevű kiállítást, annak van már fogalma arról, hogy milyen izgalmas is egy ilyen interaktív kiállítás. Az itteni a füredi kicsinyített mása: egyelőre! Mert bővíteni szándékoznak lépésről lépésre. Az ötletgazda a korábbi technológiai és innovációs miniszter, **Palkovics László**, aki jelenleg a győri Széchenyi Egyetemért Alapítvány kuratóriumának elnöke. Ismerve a miniszter urat, a bővítésben biztosak lehetünk.

Az i-re a pontot a vasárnapi ben-sőséges hangulatú temetői megemlékezés tette fel. Az élet igenlését kívánta szimbolizálni a két cédrusfa ültetése. A résztvevők közül sokan – a holokauszt 80. évfordulójára emlékezve – személyesen is hozzá kívántak járulni a győri zsidóság felvirágoztatásához: ásókkal földet szórhattak a fák gyökereire. Ezt az eseményt magyar és angol nyelvű táblával is megörökítették.

Ezt követően kezdődött a vallási jellegű megemlékezés, amelyen megjelent többek között a jelenlegi polgármester, **dr. Dézsi Csaba András** és az újonnan megválasztott városvezető, **Pintér Bence** is, valamint a Külgazdasági és Külügyminisztérium biztonsgpolitikáért felelős államtitkára, **Sztáray Péter**, a Mzsihisz elnöke, **dr. Grósz Andor**, továbbá a társégyszázak képviselői. A gyászistentisztelet **Villányi Tibor** hitközségi elnök nyitotta meg, **Totha Péter Joel** főrabbi és **Gara István** kántor vezették le.

A rendezvénysort vasárnap búcsúebéd zárta, melyen köszönetet mondtak **dr. Krausz Péternek**, a Győri Zsidóság Gyökerei Alapítvány elnökének és a Szervező Bizottság tagjainak: **Sándor Zsuzsának**, **dr. Somló Judit-**

nak, **Spiegel Mariannának**, **Spitzer Olgának** és **Szedő Miklósnak**.

Képzeli csak el, hogy milyen embert próbáló dolog volt a közel hároméves szervezőmunka.

Kezdjük azzal, hogy szponzorokat kellett találni a költségek jelentős részének fedezésére. Még akkor is így van, ha a kül- és belföldi vendégek részvételi díjat fizettek. A fő támogatók az AUDI Hungaria és a Széchenyi Egyetemi Csoport voltak. Mellettük több szponzor, így a Mzsihisz, a Mozaik, a CulinArt vendéglátóegység, a Régens Zrt. is támogatta a rendezvényeket. Együttműködő partnerek voltak: a HDKE és a Zsidó Kiválóságok Háza.

Biztosítani kellett a nívós előadók részvételét is. Így például a HDKE által szervezett, *A múlt emlékezete, a jövő formálása – Győr zsidó öröksége* című konferencián, amelyet **prof. dr. Grósz Andor**, a Mzsihisz elnöke nyitott meg, s előadott többek között **Karsai László**, az ismert történész, **Csepeli György** szociológus, **Zima András**, a Holocaust Dokumentációs Központ igazgatója.

A szervezők munkáját dicséri a sok kiemelkedő személyiség részvétele az eseményeken.

S akkor nem beszélünk a résztvevők biztonsgáért tett erőfeszítésekről: mind a rendőri szervek, mind a Mzsihisz Biztonsgági Szolgálatával kiválóan teljesítették feladataikat. Ahogyan a kétszáz fős társaság eseményről eseményre való mozgása is percnyi pontossággal, zökkenőmentesen zajlott.

A sikeres találkozó nemcsak azt a célt szolgálta, hogy a háborút követően a koncentrációs táborokból az elhurcoltakhoz (kb. 6000 hittestvériünk) mérten töredékében visszatért és Győrből később elszármazott zsidók együtt emlékezzenek a holokauszt borzalmaira, hanem garanciát is ígér a jövőre: a júliusi eleji ismeretségek fennmaradnak, és a következő generációban folytatódni fognak.

Ha egy mondattal kellene jellemezni a rendezvényt, az e sorok írójának szájából így hangzana: világtalálkozó világszínvonalon.

Várnai György

A Gáon válasza

Szaid ibn Jusuf 882-ben született Fajjúmban, a mai Kairó egykori zsidó negyedében. Már fiatalon elhagyta szülőföldjét, hogy Tibériában, a zsidó szellemiség akkori fellegvárában tanulhasson. A helybeli rabbik furcsának találták megjelenését, kiejtése idegen volt fülüknek, neve is arab eredetre utalt. Felkérték, hogy bizonyítsa be származását. Az ifjú Szaid magyarázni kezdte, hogy a sélai nemzedékből való, Júda törzséből származik. Felmenői Hanina ben Doszáig vezetik vissza családfájukat, kiről a Talmud nem kevesebbet állít, mint azt, hogy „...miután rabbi Hanina ben Dosza meghalt, csodálatos tetek emberei többé már nem voltak a világon.” (Sota 49a/15)

Mesélni kezdett óséről, akit egyszer ima közben megmárt egy pöttyös kígyó. Hanina látta a kígyót, pontosan tudta, hogy marása biztos halált jelent. Hanina mégsem szakította félbe imáját. Semmi baja nem lett a marástól, a kígyót viszont holtan találták egy közelben lévő lyuknál. Erre az esetre tanítványai így reagáltak: „Jaj annak, kit megmárt egy pöttyös kígyó, de jaj annak a kígyónak is, mely megmártja rabbi Hanina ben Doszát.” (Talm. Jer. Brachot 5/22)

Ezután próbára akarták tenni értelmét, és a rabbik szószólója így szólt hozzá: Mit gondolsz, ifjú, a következő esetről? Egy embert széttep egy oroszlán, majd az oroszlán később vízbe fullad, és megeszik a halak. A halat kifogja egy másik ember, megsüti és megeszi. Aztán ez a másik ember tűzben leli halálát, és csak hamu marad belőle. Az idők végén, amikor Isten életre kelti a halottakat, a két embert Isten miként keltheti életre, hiszen maradványaik szétválaszthatatlanul összevegyültek? Az ifjú kicsit gondolkodott, és ezt válaszolta: Legyenek biztosak, nagy tiszteltű rabbik, abban, hogy Isten, aki képes feltámasztani a holtakat, majd erre is talál megoldást. Válasza után Tibériás rabbijai Szaadja ben Jozsef-re változtatták nevét, és elismerték zsidó eredetét.

Az ifjú Szaadja később a babilóniai Szúra városába költözött, ahol 928-ban a vallási akadémia (jesiva) vezetője lett, és megkapta a legmagasabb elismerést jelentő Gáon címet. 942-ben, igen idős korában elhagyta Szúra városát, és Bagdadban telepedett le. Azt vallotta, hogy nagy fa alatt nincsen helye facsemetének. Fiára, Doszá ben Szaadjáról gondolt, aki rövidesen megörökölte apja székét.

Egy szép nyári estén Bagdadban Szaadja Gáont váratlanul és minden bejelentés nélkül felkereste a félelmetes Muhammad al-Káhir kalifa Babilóniából.

Rabbi! – kezdte beszédét. – Már hosszú évek óta kalifa vagyok. Mindenki hallgat rám, parancsaimat lesik, és félnek tőlem. Megtanultam, hogyan kell védekezni az összeesküvők és irigyek ellen. Megtanultam, hogy ne bízzak senkiben, hogy ne tévesszenek meg talpnyalók szavai. Minden kedves mosoly mögött a meglepetésvadász eszközt keresem. Tudom, hogy a hatalmat csak félelemmel lehet fenntartani. Egyedül maradtam, és magányos vagyok. Már nem fájlalom, hogy nem szeret senki. Nem is hiányzik senki szeretete. Hatalmamhoz elég, ha félnek tőlem. Látszólag biztonsgban érzem magam. És mégis aggaszt valami. Mondd hát nekem, rabbi! Mi lesz a jele, miből fogom megtudni, hogy közeledik uralmam vége?

Szaadja rabbi elgondolkozott, majd azt mondta: „Minek aggódnia, Nagy Vezér? Várj a gondolddal, míg elérkezik annak ideje, elég lesz a gondból a maga pillanatában is!” (Brach 9b.) Egyébként is, miért tőlem vársz választ? Nincsenek bölcsek néped között, kik választ adnának kérdésedre?

Bölcs rabbi! – folytatta a kalifa. – Te is tudod: ha azokat kérdelem, mind azt mondják, amit hallani akarok. Válaszolj hát te kérdésemre!

Nézd, Nagy Vezér! Ha nincs más, ki megmondaná, hát jó... megmondom én neked. Aból fogod megtudni, hogy beteljesedtek kalifáságod napjai, hogy rájössz, elfogyott a szerencséd!

Szerdóczy J. Ervin főrabbi

APRÓ-HIRDETÉS

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.dr.viragdentel.hu és www.mini-implantatum.hu

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Szociális alapítvány keres megbízható munkatársakat havonta összesen pár órát igénylő feladatokhoz, díjazás nélkül. 06-1-321-3497, esti órákban.

Színházak részére mindennemű régiség felvásárlása készpénzben. Dísz tárgyak, bútorok, festmények stb. Kiszállítás, szakbecslés díjtalan. 0630/419-2713. Diszkrét ügyintézés, korrekt árajánlat. antiklakberendezes.hu

Idős hölgy, úr gondozását, ápolását vállalom, akár időszakosan is (hétfőgén, szabadság idején) Budapesten. Tel.: 06-20-620-3765.

Mártír-istentisztelet Cegléden

A kis zsinagógában a gyászistentiszteletet **dr. Steiner András**, a zsidó közösség vezetője nyitotta meg. Külön üdvözölte **Földi Lászlót**, a térség országgyűlési képviselőjét; **dr. Csáky András** polgármestert; **dr. Feldmájert Pétert**, a Mzsihisz Közép-magyarországi Területi Csoportjának elnökét; **Berman Dávid** szolnoki és **Feldmájert Sándor** nagykőrösi hitközségi elnököt; **prof. dr. Róna Tamás** főrabbit, a Mzsihisz Rabbiteletének elnökét és **Dési Tamás** főkántort.

A főkántort Kél molé ráchámim imája után Róna Tamás főrabbi gyászbeszédében a kis zsinagóga berendezésére utalva, felhívta a fi-

gyelmet az ott lévő prajheszra, amelyet a deportálások poklából visszatért túlélők készíttettek 1946-ban az akkori nagy zsinagóga frígszekerényére, hiszen még évtizedekig tudták használni a régi épületüket, amit az ateista uralom idején kénytelenek voltak átadni az államnak, hogy abban sportcsarnokot létesítsenek.

Ez a töráfüggöny is mutatja, hogy bármilyen szörnyűség történt is, hiszen meggyilkolták a ceglédi vallásos gyülekezet majd 80%-át, a visszatértek mégis azt tartották a legfontosabbnak, hogy hirdessék az Örökkévaló dicsőségét és megvallják zsidó hitüket, díszítsék a frígszekerényt.

Hittek a Tóra szavaiban, és hittek abban, hogy örökre meg kell őrizniük a mártírok emlékét, ezért hozták át ide azokat a márványtáblákat, amelyen a gyülekezet meggyilkolt tagjainak neve szerepel.

Dr. Feldmájert Péter emlékeztette a jelenlévőket arra, hogy a magyar nép története során az egyik legnagyobb tragédiát az 1940-es évekig a mohácsi vérszékelyek és ezt követő belső háborúk okozták.

A török dúlása után azért szakadt három részre az ország s vált teljesen védtelenné, mert az akkori magyarok egymásra támadtak, ahogy a régiók fogalmaztak: „Önfia vágta sebet”.

Hosszú ideig a mohácsi csatátér volt a magyarság legnagyobb temetője, mindaddig, amíg 1944-ben a magyarság vezetői és a magyar állam ismét rá nem támadt a saját állampolgáira, ismét „Önfia vágta sebet”.

Több mint 600.000 magyar embert, köztük a ceglédi zsidóság tagjait is összegyűjtötték és deportálták.

Azóta Auschwitz a magyarság legnagyobb temetője.

Eddig kétszer történt ilyen, és mindent meg kell tennünk, hogy harmadszor ez ne történhessen meg.

Az eseményt a jelenlévők közös kádis imája zárta dr. Róna Tamás főrabbi vezetésével.

A szombati gyertyák fényei alatt

(Folytatás a 6. oldalról)

jelentést a menórának tulajdonították, későbbi korokban ugyanezzel az üzenettel ruházták fel az örökmécses a zsinagógákban.

Metaforikusan a fény magát a Tórá szimbolizálja. A Zsoltárok könyvében olvashatjuk (119:105): „A te igéd (Isten) lámpás az én lábammak, világosság az én utamnak”, a midrás a Tórá olyan fényként ábrázolja, amely csalhatatlan erkölcsi irányítóként óv meg a botlástól. Isten, a Tóra és az emberi lélek közös nevezőre jut a fény képében, aminek következtében a midrás úgy meri elképzelni Isten, mint aki minden zsidónak megígéri: „Ha az én fényem a te kezében lesz, a te fényed az én kezemben lesz” (Sémet Rabba 36:3). Talán az egyik legköltőibb megfogalmazás ez a Tóráról az egész rabbinikus irodalomban, amely arra utal, hogy mind a lélek, mind a Tóra Istentől ered. Az előbbi az utóbbi által vezetni mindkettő fennmaradását szolgálja.

Zucker-Kertész Lilla

ÚJ ÉLET

Kiadó: Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (székhelye: 1075 Budapest, Síp utca 12.)
Kiadásért felelős személy: dr. Kunos Péter
Szerkesztésért felelős személy: Kardos Péter
1075 Budapest, Síp u. 12.
Te lefon/fax: +36-1-413-5537, +36-1-322-2829
E-mail: ujelet@mzsihisz.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 9600 Ft
Külföldre 13.600 Ft/év
USA és Izrael: 15.000 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: OTPVHUHB
(BIC) OTPVHUHB
IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsek: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák: PrimeRate Kft.
ISSN 0133-1353

NAPTÁR

Augusztus 2., péntek
Augusztus 3., szombat

Támu 27.
Támu 28.

Gyertyagyújtás: 7.58
Újholdhirdetés
Szombat kimenetele: 9.09

Augusztus 5., hétfő
Augusztus 9., péntek
Augusztus 10., szombat
Augusztus 13., kedd

Áv 1.
Áv 5.
Áv 6.
Áv 9.

Újhold
Gyertyagyújtás: 7.47
Szombat kimenetele: 8.56
Tisebav
Bőjt

Kádár – 1966

Nu, kisfiam, Jákóv, most eldorbé-
zoljuk, amit Miskánál kerestünk.
Nem tudom, mit esznek itt, Pesten
azon a zizegős tájfun-, ja igen, or-
kánkabáton, miért nem tudnak itt
Parker tollat, villanyborotvát, rágó-
gumit, harisnyát venni. Az ő bajuk,
nekem meg jól jött, hogy írt egy lis-
tát Miska, hogy mit hozzak, amit ő
majd elseftelhet a kapu alatti asztalá-
ról. Azért sajnálom az ipsét, annak
idején az apjái volt a Rákóczi úti ház
földszintjén az az üzlet, ami most
ágyneműt árul. Az övék extra női di-
vatáru volt. Miska? Ő is akkor alijá-
zott volna, amikor mi, csak aztán a
hülyéje csapat-papot elherdálva
mégis maradt, pedig két évet várt,
költekezett, hogy irány Haifa – ez
volt az álma. Maradt. Rendőrnök
állt. Igaz, ebből jól elvult, de hát...
Mióta nyugdíjas, ott dekkol a kapu-
aljban, mindenféle bazári cuccot
árul. Szerencséje volt velem, mert én
kint összeszedtem neki a kisfolt ér-
tekeit.

Az úgy volt, hogy mint a többség,
ő is ezt-azt, dollárt, ékszer, ilyesmit
az előttünk alijázó ismerősöknek
adott oda, hogy majd Ereben visz-
szaadják. Ő is talán öt családnak
adott pénzt, gyűrűket. Aztán hogy
nem jött a mi csapatunkkal, nekem
írogatott, hogy szedjem össze Izrael-
ben az értékeit, és küldjem vissza a
látogatóba ide jövőkkel. Gondolha-
tod, nem volt könnyű. Annyi hasz-
nom volt, hogy toronyát-boronyát
bejártam az országban. Natanján át-
vettem például 50 dollárt Mezeitől,
aztán ezt vittem Lúdra Hercznek,
aki hozta Pestre. Jókat zötykölődtem a
rozoga buszokon. De ugye a barátság,
az barátság.

Mari húgom mondta, hogy a Kádár
nevű kifőzdében kell ebédelni.

Tudom, hová kell menni, ne ijedez.
Majd innen, a Wesselényiből átme-
gyünk, ne féljél. Aprópó, ahogy a
művelt szabré mondaná, mikor jártál
a Dohány-zsinagógában? Soha?!
Rám vártál? Ajajajajajaj! Igen, nem
voltam itt ehhez sem. Ahogy a bár
micvádön sem. Nono, ezt én Izrael-
ben akartam abszolválni. Nem em-
lékszel, hogy hat évvel ezelőtt pon-
tosan szabályos meghívólevelet írtam
útlevélhez, beleírtam, hogy én
pénzelem a repülőjegyet és minden
többit? Igen, emlékszem, az az ügy-
véd elmismásolta az útlevélintézet,
be volt rezelve, hogy majd őt mint
segítőt megszorogtatják. Igen, ma-
radt a monogramos gyűrű és az ame-
rikai csontvázóra, tudod, ami átlát-
szó. Mit tehettem, két év múlva jött
Bözi hozzánk, csak vele tudtam el-
küldeni neked. Nem hordod a gyűrűt,
sajnálod bevetetni, mert nagy? Látom,
az órát viseled. Nincs ilyen itt senkinek.
Ilyen apád vagyok!

Na, itt vagyunk a Kádárban, tes-
sék, már minden asztal foglalt. Csó-
kolom, tessenek csak leülni, csóko-
lom. Igen, hallottam hírét, itt idege-
nek is leülnek egy asztalhoz, már mi-

ért ne? Mit is tudnék én most ebédel-
ni? Legyen akkor a húsvéves, igen, jó
lesz a cernametélt. Persze, a velőhöz
pirítós kenyér. Zöldhagyma jó lesz.
A rántott csirke petrezselymes
krumplival, fejes saláta oké.
Egylőre a buktára gondoltam, de
nem biztos...

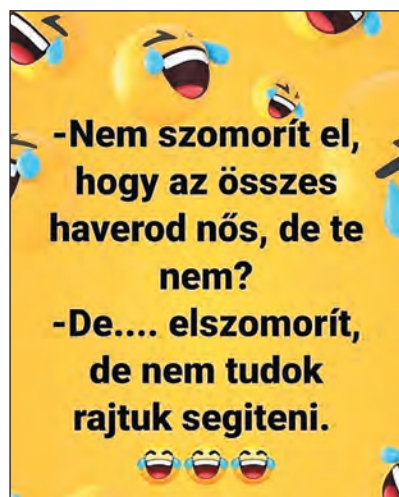
Te meggyeleves és káposztás cve-
kedlit? Az se rossz! Erről jut eszem-
be a mi áldott gazember keretvezé-
rünk, bizonyos Balogh tizedes. Ka-
nalazta a nyavalyás a tarhonyás pör-
költet, észrevette, hogy a mi nagyevő
és akkoriban folyton éhező Rózsa
Laci társunk epekedve nézi a tizedes
úr megrakott kanálának mozgását.
Tele szájál kérdezte a nyavalyás La-
cit: oszt mi a kedvenc ételed, Rózsa?
Laci közelebb lépett, és nagyokat
nyelve válaszolt: jelentem, a káposztás
cvekedli... A tizedes lenyelt egy
kanálnyi étket, és vigyorogva vála-
szolt: cvekedli? Hát, asserossz! Hát,
akkor nem hagyok neked tarhonyát...
Várjad csak a cvekedlidet... Laciról
még azt rebesgetik, azért nem szö-
kött meg velünk, mert azt hitte, hogy
több menázi marad nekik.

Lili is szokott rántott húst csinálni,
főleg sniccelnek hívják Izraelben,
ugye így előkelőbb. Jó itt minden,
csak elég zajos. Ki az a vörös hajú
kis pacák, aki folyton dumál, a
szomszédjai meg kacarásznak?
Kabos? Színész? Nem, én nem is-
mertem 50-ig. Te gyerek, ha csak
ennyit eszel, nem költjük el a Miska-
féle pénzünket.

Jut eszembe, ide, a szomszédba, a
csarnokba, elég sok libahúst,
tepetőt, zsírt küldtem annak idején.
Kétszáz kilométer? Semmi gond
nem volt. A hajnali vonatra feladtam
a Bányai asztalos csinálta fájintos fa-
ládában a cuccot, tizenegy körül már
itt volt a csarnokban, alig olvadt el a
celofánba csomagolt jég. Géza re-
mek partner volt, mindig megegyez-
tünk. Levelezőlapon megírta, hogy
mi legyen a következő csomag, más-
nap már olvastam, készíttettem a pak-
kot. Ha jöttem fel Pestre, fizetett, ha
nem tudtam jönni, postán küldte.

Csókolom, maguk gyakran járnak
ide? Mindjárt gondoltam. Akkor ha
lehet, kérdeznék valami bizalmasat.
Ez a Kádár annak a Kádárnak a vala-
kije? Valahogy furcsa, hogy itt privát
a kifőzde. Neem, én nem bírok még
buktát is... Lehetne kérni, hogy egy
zacskóban hazavigyem? Remek, ak-
kor fizetnek is. Miii? Nem fizetek
magának? Akkor? Aha, ja, kifélé, a
főnöknek, aki ott az ajtónál... Ihatok
még egy pohár szódát? Mindent kö-
szönünk, todá rábá, ahogy otthon
mondjuk...

Politzer Tamás

-Nem szomorít el,
hogy az összes
haverod nő, de te
nem?
-De.... elszomorít,
de nem tudok
rajtuk segíteni.

SPÁNN GÁBOR

A messiás

Két történet, melyek valahol összeérnek.

Nemrég egy megírandó cikkemhez szükségem volt némi archív
anyagra. Egy 60-as évekbeli eseményt és annak szereplőit akartam
megemlíteni, de hosszú távú memóriám fáradt, öreg sejtjei segítség
nélkül ezt nem akarták. Emlékeztem rá, hogy valamikor én ebben a
témában már írtam. Ezért lementem a pincébe, ahol gondos feleségem
két bőröndöt is megtöltött újságírói és színpadi emlékeimmel.

Megmondom az őszintét, nekem egyáltalán nem okoz fokozott
endorfintermelést, ha kézbe vehetem saját egykori anyagaimat: a
Magyar Ifjúságban publikált cikkemet vagy az Új Tükör egy képes
anyagát. Amikor elém kerül egy megsárgult fekete-fehér fénykép, ahol
egy színpadon vagyok Kabos Lászlóval, Rátonyi Róberttel és Benkő
Gyulával, nem dobban meg a szívem, és nem vélem hallani fülemben
az egykori tapsokat. Ilyenkor nekem nem az jut eszembe, hogy milyen
színésziarásokkal osztozhattam színpadi sikeren, hanem inkább az,
hogy ilyen már nem lesz soha többé.

És ekkor került a kezembe egy képeslap. Zsidó újjévre, ros hásanára
kaptuk, a képes oldalán egy menóra van héber aláírással, a hátulján
pedig lösono tajvót kíván egy Spánn Károly. Na ekkor ismét teljes
gőzzel működött a memóriazavar. Fogalmam sem volt, hogy édes-
apám agán élt egyszer egy Spánn Károly is. Mivel egyke gyerek vol-
tam, az én számomra egy családja az unokatestvérnél ér véget – aki-
nél még tudom, milyen rokonom –, de hogy ez nem az volt, az biztos.
Mivel édesapámat, Spánn Kálmánt személyesen nem ismertem, hisz
négyéves voltam, mikor munkaszolgálatba vitték, komoly fejtörést
okozott felkutatni ezt a Spánn Károlyt.

Mivel a lap dátuma 1961, biztos voltam abban, hogy ezt a nem tu-
dom milyen rokonomat nem az élők között kell keresni. Na meg aztán
(szerénység nélkül mondhatom) voltak éveim, amikor közismert vol-
tam, és ha ezt megélte volna, biztos ad életjelet magáról. Kisebbit
hitközségi segítséggel aztán kiderítettem, hogy az illető 1968-ban vissza-
adta lelkét a Teremtőnek, és a Kozma utcában található. Aztán azt is
megtudtam, hogy sírja valahol leghátul, az U parcella végében van,
ami igazán „faluszéle” a temetőben, mert csak egy kerítés választja el
a szomszédos keresztény sírhelyektől. Arra gondoltam, hogy ha már
életében nem ismertem, legalább felkeresem a sírját, és feltételezve,
hogy rajtam kívül nincs élő rokona, elmondok majd érte egy kádist. A
vállalkozás nem volt könnyű.

Nem mondok vele újdonságot azoknak, akiknek elhunytjai vannak,
hogy hitközségek elnökei jönnek-mennek, rabijaink sem örök életűek.
Egy dolog változatlan: a temetőnek ez a szegénynegyede rendszer-
függetlenül mind a szocializmusban, mind a rendszerváltás után és ma
is csupa gaz, megdőlt sírkövekkel, gyalogosan szinte megközelíthet-
lenül. Mivel én ehhez öltöztem, átverekedtem magam mindenféle pol-
lenen, csalánon, és megtaláltam a kopott sírt, amelyen csak egy kis fa-
tábla jelezte, hogy itt nyugszik Spánn Károly. Elmondtam érte a ká-
dist, és ahogy visszafelé ballagtam, egyszer csak elém került egy ismer-
etlen sírkő. Rajta egy zsidó női név születési és halálozási dátummal,
alatta a következő felirat: Izr. hitk. díjbeszedő.

Na ekkor már az én töméntelen mennyiségű eszem is megállt, hogy
mit értsek ezen, és vajon ki és miért találta érdemesnek ezt egy sírkőre
felírni. Azután bekattant nekem, hogy kedvenc rabbim és mentorom
azt mesélte, közvetlenül a felszabadulás után egy rövid ideig még volt
a hitközségnek ilyen alkalmazottja. Azokhoz a családokhoz, akik vál-
lalták a zsidóságot, tagjai voltak valamelyik kilének, minden hónap-
ban becsöngetett egy néni vagy egy bácsi, nyakában kalauztáskával,
mondván: jöttem a hitközségi adót beszélni. Emlékeim szerint sok ki-
lométer nem lehetett a lábukban. Ez a pozíció megszűnt.

A sírban fekvő néni nyilván jól végezte dolgát életében, és hozzátar-
tozói úgy érezték, emléket kell állítani tevékenységének. Számomra
első olvasatban ez olyan értelmetlen volt, mintha ma egy diszkóban
megkérdeznék egy fiatalot, hogy őszinte mit dolgozott egy szemfel-
szedő.

Nemrégiben egykori kártyapartnerem, aki rosszkor ment nyugdíj-
ba, azzal fordult hozzám, hogy nekem nagy az ismeretségi köröm (?),
segítenék-e szerejni neki egy akármilyen állást. Vállal éjszakai portát,
call centert, bármit. Nem mondtam neki, de első gondolatom az volt,
hogy azzal együtt, hogy szeretnék rajta segíteni, azok, akiket főlhív-
hatnék, már rég ugyanott fekszenek a temetőben, ahol az egykori izr.
hitk. díjbeszedő, vagy pedig ugyanolyan dinoszauruszok, mint én. En-
nek ellenére körbekérdeztem mindenkit. Rabbim, akinek tényleg nagy
az ismeretségi köre, ígéretet tett, hogy ha tud, segít, és közben rám né-
zett, kacsintott, és azt mondta: elmondok neked egy legendát.

Valamikor a két világháború között a nagyon vallásos lengyel vidé-
ki hitközségeknél volt egy csodálatos állás. Alkalmazottjuk volt egy
férfiember, akinek nem volt más dolga havi fizetésért, mint hogy min-
den pénteken reggel fel kellett mennie a helység legmagasabb pontjára,
és csak a sábesz bejövetele után térhetett vissza. Mindez azért volt,
hogy figyelje, nem jön-e a messiás véletlenül éppen hozzájuk, és akkor
rohant volna az örömhírt megvinni. Na ez lenne a barátod számára
nyugdíjas állás, mondta nevetve.

Talán ezért, de rákövetkező éjjel azt álmodtam, hogy látom a Thö-
köly úton a Keleti felől felénk jönni a messiást, aki messziről kiabálja,
hogy hozzánk készül. Én lélekszakadva rohantam haza, és itt az ál-
mom útközben ért véget. Feleségemet megkérdeztem, szerinte hogy
jutott ilyen témájú álom az eszembe. Ő szarkasztikusan azt felelte:
tegnap este nem kellett volna másodszer is venni a babfőzelékből, ak-
kor talán álomtalan lett volna az éjszakád.

Én viszont arra gondoltam, hogy ha ez az álom valóra válna, és a
messiás valóban Spánnéhoz jönne vissza, az ő számára én gondolko-
dás nélkül minden ajánlóívet aláírnék...

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk....

az Ön Öröksége
is hozzájárulhat e célhoz.
Keren Hyesod UIA,
a szervezet, amely Izrael
részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: eli.keidar@kerenh.hu
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-8487380

